

HIF-Rapport

2006:6

Familie og venners rolle i rekruttering og utvikling av idrettstalent

Nils-Fredrik Rønbeck

Høgskolen i Finnmark

	PUBLIKASJON: HiF-Rapport 2006:6 ISBN: 82-7938-130-9 ISSN: 0805-1062
Publikasjonens tittel: Familie og venners rolle i rekruttering og utvikling av idrettstalent	Antall sider: 82 Dato: 26. mai 2006 Pris: kr 65,-
Forfatter: Nils-Fredrik Rønbeck	Avdeling: Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag
Godkjent av: 1.amanuensis Rasmus Stokke, Høgskolen i Sogn og Fjordane 1.lektor Ole Simonsen, Høgskolen i Finnmark	
Oppdragsgiver:	Prosjekt:
Utdrag: <p>Denne rapporten inngår som del av en større undersøkelse om sosiokulturelle suksessfaktorer i langrenn. Den er gjennomført som en spørreundersøkelse blant de beste skiløperne i Norge og USA. Utvalget av løpere er klassifisert på tre ulike prestasjonsnivå i begge landene, inklusive landslagsløperne på det høyeste nivået.</p> <p>Den sosialiseringprosessen som øker sannsynligheten for å kunne bli en god skiløper blir behandlet i denne avgrensede studien. Oppmerksomheten her er rettet mot familie og venners rolle og betydning i denne prosessen. Foreldrenes rolle i intakte familier ble funnet å være en av de mest framtrepende faktorene. Det kan konkluderes med at en sammenligning med tilsvarende internasjonale studier gir grunnlag for å kunne generalisere fra skiløping spesielt til idrett generelt.</p>	
Vi bestiller ____stk av publikasjonen: Navn: _____ Adresse/postnr: _____	

Nils-Fredrik Rønbeck

**Familie og venners rolle
i rekruttering og utvikling
av idrettstalent**

**Høgskolen i Finnmark
Alta**

FORORD

Utgangspunktet for hele undersøkelsen var min forundring over at USA, som en ledende idrettsnasjon i verden, ikke hadde klart å hevde seg internasjonalt i en betydelig Olympisk vinteridrett som skiløping. Bakgrunnen for denne nysgjerrigheten var mitt livslange engasjement og min erfaring med langrenn både i form av egen utøvelse, utdanning, yrke og trenerpraksis.

Vår interesse for Nord Amerika førte min kone og meg til Montana i den nordlige Rocky Mountain regionen av USA. Dette falt også sammen med min interesse for sammenhengene mellom natur, kultur, historie, friluftsliv og skiløping.

Etter hvert utviklet jeg en spesifikk nysgjerrighet for de sosiokulturelle faktorene som ligger bak suksess i skiløping. Gjennom litteraturstudier fikk jeg snart bekreftende antakelser om at tilsvarende faktorer også gjør seg gjeldende for idrett generelt. I det hele synes sosiokulturelle faktorer å ha betydelig innflytelse på prestasjoner innen både kunst, andre kulturytringer og mange andre forhold i livet, kanskje de fleste.

Etter mitt opphold i byen Bozeman i Montana har jeg mange å takke for direkte og indirekte bidragsyting til dette prosjektet. Associate Professor and Graduate Coordinator Tim Dunnagan, Montana State University (MSU), bidro sterk til å dra hele prosjektet i gang, men vi hadde god støtte av den erfarne trener og Professor i fysisk aktivitet, Craig Stewart ved det samme universitet.

Peter Hale, salgsmann og leder for Madshus & Alpina Racing Team i den nordvestlige regionen av USA og tidligere importør av Madshus ski for hele Nord Amerika, ble snart en nær venn. Med sin erfaring og innsikt i Nord Amerikansk skiløping, også som

landslagsutøver i skiskyting, bidro han mer enn noen andre til å føre meg inn i skikulturen ”over there”.

Norgesvennen og veteranen i skiløype, joggesko og på sykkelsete, Professor Emeritus Dr. Jerome E. Coffey, var portåpneren for oss til Montana State University. Med hjelpsomhet og omtanke bidro han til å knytte kontakt til det nettverk av mennesker som kom til å bli så viktig. De faglige dialogene på våre treningsturer ble av uvurderlig betydning.

Nils Olof Vikander, svensk canadieren og tidligere kollega som etter hvert er blitt nordmann, kan vi takke for de gode råd som endte med at vi valgte Montana State University i Bozeman for vårt USA opphold. I forbindelse med prosjektets pilotundersøkelse bidro han sterkt med sin faglige spisskompetanse nettopp på dette feltet. Senere har han blitt en viktig bidragsyter både faglig og språklig. Det siste har hans Canadiske og Skandinaviske bakgrunn gitt ham de beste forutsetninger for.

Hovedtrener i langrenn ved MSU og tidligere norske juniorlandslagsløper i langrenn, Grete Lise Hågensen fra Tromsø, møtte oss på flyplassen i Bozeman, tok oss hjem til seg og introduserte meg som aktiv deltaker og observatør både i universitetets- og byens skimiljø. Det var den beste start som kunne tenkes.

Årets trener i USA i 2002, mangeårig landslagsløper i langrenn for Jugoslavia og hovedtrener for Bridger Ski Foundation, Dragan Danevski, ble en god venn. I engasjerte diskusjoner øste han av sin faglige erfaring både fra Europa og USA. Her ble skiløpingen og idretten satt i politiske og kulturelle perspektiv som ga meg viktige impulser.

På det konkrete og avgjørende praktiske feltet takker jeg Per Nymoene i Norges Skiforbund for det møysommelige arbeidet med å finne fram og sette opp adresselistene for alle de rangerte skiløperne i undersøkelsen. Jeg takker også landslagstrener for herrenes elitelag, Krister Sørgård, for hjelpen med å administrere undersøkelsen blant landslagene i Norge. Det samme gjelder også for Trond Nystad, landslagstrener for United States Ski and Snowboard Association (USSA). Hans rolle som døråpner ble helt avgjørende for min tilgang til de amerikanske adresselistene for undersøkelsen.

Sist, men ikke minst, skylder jeg min kone, Dr. Ann Elise Rønbeck, stor takk for kontinuerlig støtte fra begynnelse til slutt. Gjennom reisen og oppholdet i USA ble også hun en deltakende observatør av den amerikanske skikulturen, og kunne dermed bidra med sin formelle forskningskompetanse på en faglig relevant måte.

Alta den 20. april 2006

Nils Fredrik Rønbeck

INNHOOLD

FORORD	1
1. INNLEDNING	7
2. TEORI	10
2.1 Foreldrene som rollemodeller i sosialisering til idrett	10
2.2 Foreldrestøtte.....	11
2.3 Foreldrenes forventninger	13
2.4 Foreldrerelasjoner, hovedansvar og sosioøkonomiske status i oppveksten	15
2.5 Søskenenes rolle og betydning.....	17
2.6 Vennenes rolle og betydning.....	18
3. METODE	20
3.1 Kvantitativ metode	20
3.2 Valg av informanter	20
3.3 Tilgang til informanter	20
3.4 Observasjoner i forkant av undersøkelsen	21
3.5 Konstruksjon av spørreskjemaet	21
3.6 Spørsmål i studien om familie og venner.....	24
3.7 Pilotundersøkelse	25
3.8 Innsamling av data	25
3.9 Bearbeiding av og analyse av informasjonene.....	25
3.10 Svarprosent.....	27
3.11 Vurdering av forskningens kvalitet.....	27
3.11.1 Validitet og reliabilitet	27
4. EMPIRI	30
4.1 I min barndom var jeg ofte sammen med familien på ski.....	30
4.2 En eller begge av mine foreldre har vært konkurranseløpere i langrenn	31
4.3 Mine foreldre har støttet meg i min langrenns satsing	33
4.4 Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger.....	34
4.5 Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?	35
4.6 Mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store	40
4.7 Hvem hadde hovedansvaret for deg i barndommen?	41
4.8 Hvilken kategori beskriver best den sosioøkonomiske status til familien der du vokste opp i aldersperioden 5 – 18 år?	42
4.9 I min barndom var mine søsken engasjert i idrett eller langrenn	44
4.10 Mine søsken hadde stor betydning for min utvikling som langrennsløper	45
4.11 I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn	46
4.12 Mine venner har alltid anerkjent min langrenns satsing	47

5. DISKUSJON	49
5.1 Foreldrene som rollemodeller i sosialisering til idrett	49
5.1.1 Hyppig samvær med familien på ski.....	49
5.1.2 Foreldrenes konkurransebakgrunn i langrenn	50
5.1.3 Foreldres støtte	51
5.1.4 Foreldre transport relatert til avstandene mellom hjem og skiløyper.....	51
5.1.5 Foreldrenes forventninger	53
5.1.6 Foreldrerelasjoner, hovedansvar og sosioøkonomisk status i oppveksten.....	55
5.2 Søskenenes rolle og betydning.....	56
5.3 Vennenes rolle og betydning.....	57
6. KONKLUSJON	60
LITTERATURREFERANSER	65
VEDLEGG 1	69
VEDLEGG 2	71

1. INNLEDNING

”Du må ha vært heldig i ditt valg av foreldre” sa en TV-reporter spørrende til Bjørn Dæhli en gang. Utsagnet, som var ledsaget av et spøkefullt ansiktsuttrykk, uttrykte et famlende forsøk på å finne ut hvorfor han var blitt så god på ski. ”Ja, jeg må vel det, svarte han nølende med et spøkefullt smil. Bjørn Dæhli er som kjent, den mest vinnende vinterolympier gjennom tidene. Men han er ikke alene om å slutte seg mer eller mindre til utsagnet. Dette har mange suksessrike utøvere både før og etter ham sluttet seg til med en tilsvarende spøkefull undertone, som en bekreftelse på at de naturlig nok ikke kan være så helt sikre på nettopp det. Utsagnet kan være en konsekvens av at utøvere ofte blir konfrontert med oppfatninger og forventninger om at de fullt ut og alene har kontroll med alle sine suksessfaktorer. De medfødte egenskapene passer imidlertid ikke helt inn i selvkontroll bildet. I en humoristisk innpakning kan imidlertid denne mulige selvkontrollmyten opprettholdes. Dermed har man oppnådd en dunkel bekreftelse på at man må ha de rette genene. Da har man i så fall en fordel overfor sine konkurrenter allerede i utgangspunktet, og det er vel nettopp det konkurranseidrett i bunn og grunn dreier seg om. De øvrige fordelene har man i alle fall selv hatt kontroll over, tror mange, og viderefører myten om idrettstalentet.

Konsekvensen av denne erkjennelsen er at problemstillingen rundt forholdet mellom genetisk og kulturell arv oppstår, og det faktum at ingen kan ha innflytelse på sin genetiske arv. En kan derfor heller ikke ha full kontroll over sine idrettsprestasjoner. Foreldrene representerer begge delene, men de kan ingen velge. Selv om genene utgjør svært så viktige spesifikke forutsetninger for prestasjoner, så er det nok tilfeldighetene som hittil har rådd grunnen i deres utvalg og sammensetning i det tilsynelatende ”kosmiske kaos”. Spørsmålet blir da i hvilken grad og på hvilken måte foreldre også er delaktig i talentutvikling gjennom sine sosiokulturelle bidrag.

Talent i idrett er et myteomspunnet begrep, som i sin alminnelige betydning blir forbundet med genetiske arv, i og med at det i utstrakt grad blir utpekt talenter allerede i barndommen. Det oppdages fortsatt påståtte talenter blant barn, som et forvarsel på framtidige

eliteprestasjoner i idrett. Til tross for at noen faktisk lykkes, så er spådomsgrunnlaget spinkelt. Dette er lenge før personlighet og identitet har festet seg som grunnlag for sterk motivasjon og innsats, og uten at en vet noe om framtidig ressurser, som bygges opp i et samspill mellom personlighet og ytre tilgang på ressurser. Dersom talentbegrepet fortsatt skal kunne benyttes seriøst i faglige dialoger og formidling, så forutsetter det at de involverte parter legger samme betydning i begrepet. I et forsøk på å være tydelig og avklarende, vil jeg legge følgende definisjon av talentbegrepet til grunn for perspektivene i denne studien:

Et idrettstalant karakteriseres av de prestasjoner det har demonstrert potensial til å kunne oppnå, betinget av tilstrekkelig påfølgende motivasjon, innsats og ressurser av ulik størrelse og kvalitet på en trinnløs skala.

Dette betyr at det alltid vil være snakk om graden av talent for alt mellom stort eller lite. En ukjent andel av talentets potensial ligger i genene, hvorav i alle fall en rekke konkrete fysiologiske forhold er kjent.

Høyt talentfullt prestasjonsnivå er imidlertid ikke bare et resultat av medfødte egenskaper, men i størst grad et produkt av omfattende målrettet trening (Ericsson, Krampe og Tesch-Rømer, 1993). En optimalisering av denne treningen forutsetter god motivasjon, stor innsats og store ressurser av mange slag. Det nærliggende spørsmål blir da hvordan denne motivasjonen, innsatsen og ressursen oppstår? Mens motivasjonen og innsatsviljen ligger i utøveren selv, så er ressursene både av intern karakter i utøverens personlighet, og av ekstern karakter som økonomi, kunnskap, infrastruktur, transportmuligheter, utstyr, materiell osv. Alt dette fungerer i et dynamisk samspill.

Den absolutt grunnleggende forutsetning for utvikling av talent i idrett er at man først blir rekruttert til idrett. Dette skjer i en sosial kontekst som består av familiemiljøet og eventuelt treneren, foruten barnet selv (Scanlan & Lewthwaite, 1988). Familiemiljøets betydning for oppnåelse av høy prestasjonsevne har vært i søkelyset i flere studier. Men fortsatt etterlyses den spesifikke foreldreatferd som har størst sosialiseringseffekt på barnas deltakelse i idrett gjennom deres utvikling (Côté, 1993). Søskenenes innflytelse i familiedynamikken er også et felt som i stor grad er oversett i idrettsstudiene. Selv om det samme ikke gjelder for venner, så savnes fortsatt en tydelig avklaring av deres rolle.

På dette grunnlag reises følgende problemstilling for denne studien:

Hvilken rolle og betydning har foreldre, søsken og venner for rekruttering og utvikling av gode skiltalenter?

2. TEORI

2.1 Foreldrene som rollemodeller i sosialisering til idrett

Dersom foreldre oppleves som gode rollemodeller, identifiserer barn seg helst med dem. Gjennom observasjon og etterligning av foreldrene gjennomgår barna en sosialiseringsprosess fram mot en mer etablert identitet som et unikt individ. Samtidig kan foreldrene bidra til en forsterkning av ønsket identitetsutviklingen gjennom ros og oppmuntring av atferd. Disse sammenhengene ble påvist gjennom forsøkene som dannet grunnlag for den sosialkognitive teorien som ble utviklet av Bandura, A. (1986). Summen av vaner, forventninger og tolkninger av sosiale omgivelser knyttet Bourdieu, P., til begrepet "habitus" (2002). Det betyr at alt det som bidrar til å forme en families dagligliv, som sosial arv, utdanning, yrke, inntekt og formue, sosialt miljø, bosted, slekt og venner, vil i sum knytte familien til en kultur eller subkultur. Dette kommer til uttrykk gjennom en familiær livsstil av et eller annet slag, og får konsekvenser for de lett formbare barna. Derfor er det nærliggende å forvente en sammenheng mellom foreldres idrettsaktivitet og deres arbeid for å rekruttere sine barn til idrettsaktiviteter. Dette er det første grunnlaget for å utvikle seg videre til et idrettstalent.

En bekreftelse på dette finner en i en norsk toppidretts undersøkelse med tittelen: "Hvorfor ble de beste best?" av Breivik og Gilberg (1999). Den baserte seg på dybde intervju av de 18 mestvinnende norske utøvere i OL, VM og World Cup fra ti ulike idretter. Undersøkelsen må nødvendigvis ha inkluderte noen skiløpere i en ski nasjon som Norge. Alle informantene er anonymisert i studien. Her svarer 72,2 % at begge foreldrene drev noen form for idrett/fysisk aktivitet. Av disse drev hele 58,8 % konkurranseidrett på regionalt eller nasjonalt nivå, dvs. 42,5 % av alle foreldrene. Til sammenligning driver bare fire av ti i normalbefolkningen i Norge med regelmessig fysisk aktivitet. Med tanke på den spesifikke sosialiseringseffekten, så er det interessant å merke seg at hele 57,7 % av de idrettsaktive foreldrene drev den samme idretten som deres barn skulle bli verdensstjerne i. Et dybdeintervju av Côté, J. (1999) av topp junior atleter med familier, viste at alle foreldrene var involvert i organisert idrett på rekreasjonsnivå. Men her hadde bare en av fire en forelder med konkurransebakgrunn.

Andre undersøkelser har også satt søkelyset på betydningen av foreldrenes forming av sine barns positive verdier, holdninger og atferd i forhold til idrett og fysisk aktivitet. Noen av disse viser at foreldre som rollemodeller også kan være kjønnsrelatert (Colley, Eglington, & Elliot, 1992; Gregson & Colley, 1986, Power and Woolger,1994). Andre har funnet at foreldre kan utøve alternativ ikke sportslig atferd med et verdigrunnlag som barna kan transformere over til sin involvering i idrett (Howe,1990). Flere studier viser at foreldre til engasjerte barn i varierende grad støtter verdier relatert til læring, trening, hardt arbeid, aktivitet, utholdenhet og suksess (Csikszentmihalyi et al., 1993; Monsaas, 1985; Sloboda& Howe, 1991; Sloan 1985; Sosniak, 1985).

En viktig forutsetning for å ivareta rekrutterte barn og hindre frafall i idrett er at barna på det første utviklingsstadium har glede og moro av idretten, og opplever ferdighets- mestring ved å minimalisere konkurransstress (Hellstedt, 1995, Côtè & Hay, 1999). Det er også dokumentert en positiv sammenheng mellom oppmuntring fra foreldre og fysisk kompetanse hos barna (Brustad, 1993). Foreldrenes lek og idrettsaktivitet *sammen med barna* er et karakteristisk trekk ved deres rolle helt opp til barnas 15 års alder (Bloom, 1985, Côtè, 1999 og Soberlak, 2001).

2.2 Foreldrestøtte

Mange studier har rapportert om betydningen av støtterollen til foreldre av barn som er involvert i idrett. Hellstedt (1987) begrepsatte foreldrenes involvering i barnas deltakelse i idrett på en gradert skala fra underinvolvert, via moderat- til overinvolvert. Det moderate nivået beskriver han som det beste for fremming av barnas interesse, selv om det betyr at foreldrene må ofre personlige interesser. Bloom (1985) fremhevet familiens vesentlige innflytelse på ulike stadier av barnas talent utvikling i vitenskap, kunst og idrett. I de tidlige årene av barnas involvering i en aktivitet, hadde foreldrene en tendens til å være støttende samtidig som barna hadde frihet. Dette stadiet ble etterfulgt av en periode med hengivenhet for både utøveren og foreldrene. Til slutt ble de sene årene karakterisert av deltakernes fulltids forpliktelse til å forbedre prestasjonsevnen, og foreldrenes rolle var mer begrenset ved at den hovedsakelig innebar økonomisk støtte. Bloom påviste med dette et utviklingsperspektiv for familiens innflytelse på talent utvikling. Dette kunne også Hellstedt (1995) bekreftende

antydde. Samme år kunne Van Yperen (1995) rapportere at støtte fra foreldre hadde en bufferfunksjon, som døyvet barnas konkurransstress.

Côté, J. (1999) innfører tre definerte stadier i idretts deltakelse, med begrepene "the sampling years" (6-13 år), "the specializing years" (13-15 år) and "the investment years" (mer enn 15 år) på de ulike progresjonsstadiene i idretts deltakelsen. Hans studier viser at foreldrenes rolle endret seg fra en leder rolle i "the sampling years" til en støtte- og oppfølgings rolle i "the investment years". Allerede i "The specializing years" ble foreldrene forpliktende supportere til sine barns beslutning om å bli involvert i et begrenset antall idretter. Foreldrene la ingen press på barna i forhold til hvilken idrett de skulle spesialisere seg i. De la også vekt på at barna måtte prioritere skole og idrett, og forventet ikke at barna skulle ha deltidsarbeid i spesialiseringsårene. Det ekstra presset som deltidsarbeid innebar ville de at barna skulle unngå, da denne livsperioden var å betrakte som et engangstilbud i forhold til idrettsutvikling. Konsekvensene av dette var at foreldrene tok ansvaret for både de nødvendige finansielle ressurser og tidsbruken. Ofte måtte de ofre av sitt eget sosiale liv og sin rekreasjonstid.

I "the investment years" knyttet barna seg til bare en idrett. Treningsbelastningen ble ekstrem og disiplinert, med prestasjonsevne på elite nivå som siktemål. Foreldrerollen som støttepersoner og tilhengere ble mer tydelig i denne perioden, og de ofret av både familiens- og sitt personlige liv for at barna skulle ha optimale treningsforhold. Foreldrene responderte på de varierende krav og forventninger, som deres barn ble utsatt for, ved å skape et optimalt læringsmiljø i stedet for nye krav og press. De gikk inn i en rekke roller som styrket fasilitetene for barnas idrettsdeltakelse, og ble viktige karriere rådgivere. En viktig karakteristikk for denne perioden er betydningen av den emosjonelle støtten fra foreldrene i perioder der nedturen og problemer bremset opp treningsprogresjonen. Det kunne være skader, utmatting, stress, fiasko og motivasjonssvikt, som er karakteristisk for en utøvers tilværelse.

Soberlak (2001) fulgte opp Côtés`studie ved å undersøke hvordan foreldrenes formelle rolle endret seg i takt med atletens progresjon fra "the sampling years", via "the specialization years" til "the investment years". Ulikhetene mellom de tre periodene er at foreldrene i "the sampling years" fungerer som trenere der de strukturerer barnas målrettede lek (deliberate play), og hvor transport til treningssted utgjør en konkret form for støtte. I løpet av "the specialization years" opphører foreldrenes trenerrolle, samtidig som de nå hjelper til med å

strukturere den målrettede treningen (deliberate practice) i stedet for leken. Dette følger de så opp i "the investment years". Fellesnevneren for alle tre periodene er at de observerer og gir feedback. En viktig fellesnevner for de to første periodene er at foreldrene deltar sammen med sine barn som leke- og treningspartnere. Dermed fungerer de også som rollemodeller i to av idrettstalentenes viktige utviklingsperioder.

En felles karakteristikk av studiene til Bloom (1985), Côté (1999), og Soberlak (2001) er hvordan foreldrerollen endres gjennom de tre definerte utviklingsstadiene. Gjennom "the sampling years" er foreldreengasjementet generelt mer direkte, og består hovedsakelig av lek og trening *sammen med barna*. Dette endrer seg til å bli mer indirekte etter som barna beveger seg fram til "the investment years". I løpet av dette siste stadiet vil foreldrerollen hovedsakelig bestå i å være tilskuer, økonomisk støttespiller, samt tilrettelegger av mulighetene for målrettet trening hjemme, som for eksempel et vektrom for styrketrening.

2.3 Foreldrenes forventninger

Forventningsbegrepet kan for mange være et enkelt og konkret begrep som knyttes direkte opp mot og begrenses til de ord som foreldre faktisk har uttalt. Ofte kan dette være riktig. Det betyr at utsagn og ordvalg må velges med omhu i forventnings- sammenheng. Likevel er det grunn til å stille seg kritisk til om dette er nok, og om forholdet er så enkelt. I realiteten er dette begrepet i mye større grad underordnet motivasjonspsykologien, med den betydelig grad av kompleksitet som følger av det. Handlinger og andre non- verbale signaler fra omgivelsene kan skape større forventninger enn det som blir direkte verbalt uttalt. Mange skjulte signaler kan bli tolket eller feiltolket. Egne, personlige forventninger oppstår i en interaksjon med omgivelsene, og kan ofte ende opp med å være sterkere enn forventningene fra omgivelsene.

På en trinnløs glideskala fra små-, via moderate- og store forventninger til et forventningspress kan de motivasjonspsykologiske konsekvensene bli svært ulike. Omfattende og bekreftende pedagogisk forskning viser ganske entydig at forventninger og krav fra foreldre generelt bidrar til å fremme skoleprestasjoner.

Barns beslutning om å engasjere seg i en bestemt aktivitet, innsatsen og det faktiske prestasjonsnivået var sterkt influert av foreldrenes forventninger, i følge en hypotese utviklet av Eccles and Harold (1991). Denne fikk støtte i undersøkelser som indikerte at barns faktiske nivå på deltakelse i fysisk aktivitet er relatert til foreldrenes forventninger og tro på deres

fysiske kompetanse (Brustad, 1996; Dempsey, Kimiecik, & Horn, 1993; Kimiecik, Horn, & Shurin, 1996).

En studie av Brustad (1993) viser sammenhengen mellom høy grad av oppmuntring og ansporing fra foreldre, og høyere oppnådd fysisk kompetanse hos barn. Flere tidligere studier har også vist positive relasjoner mellom foreldres forventninger og deres barns suksess i idrett (Mc Elroy & Kirkendall, 1980; Scanlan & Lewthwaite, 1985). Men det finnes også studier som viser at forventninger vil kunne ha stikk motsatt og negativ effekt. Det er når foreldreforventningene blir så sterke at det er tale om et stort forventningspress. Foreldreforventninger kan bli en kilde til stress som kan hemme barns deltakelse i idrett (Brustad, 1988; Scanlan, Stein, & Ravizza, 1991; Weiss, Weise, & Klint, 1989). Men her er problemstillingen begrenset til deltakelse i idrett for barn og ikke til utvikling av et høyt prestasjonsnivå gjennom alle barrierene dette forutsetter i barne- og ungdomsårene. Deltakelse i idrett er likevel en første forutsetning.

I en annen studie ble det funnet et kurvelineært forhold mellom foreldres forventninger og deres barns entusiasme for svømming. Høy og lav foreldre forventninger ble assosiert med lav entusiasme fra barna, mens et middels forventningsnivå ble assosiert med barnas høyeste entusiasme for svømming (Power and Woolger, 1994). Selv om det her kun er snakk om å skape entusiasme hos barn og ikke motivasjon som leder til et høyt prestasjonsnivå i voksen alder, så er dette en viktig grunnleggende forutsetning for den videre utvikling. Dessuten er svømming en idrett der en kan nå elitenivå i ung alder i forhold til mange andre idretter. Den norske undersøkelsen av verdens enere i flere idretter viste at de klart fleste hadde opplevd at foreldrene hadde hatt små eller ingen forventninger (Breivik og Gilberg, 1999). Forventningsbildet som framtrer i idrettsforskningen synes dermed både motstridende og uklar.

Forventningsproblematikk som del av motivasjonspsykologien gjør seg gjeldende på mange felt i livet. I den pedagogiske forskningen knyttet til skole og utdanning, er forskningen rundt temaet omfattende, uten at graden av forventninger og krav har fått like stor oppmerksomhet. Men også innenfor næringslivets ledelsesforskning står temaet sentralt. En effekt som lenge har vært kjent både hos lærings- og atferdsforskere gjør seg også gjeldende for ledelse: Atferden til en medarbeider formes av lederens forventninger. Dersom en leder har *store forventninger* til en ansatt er det sannsynlig at vedkommende jobber hardt for å imøtekomme

forventningene. I motsatt fall – dersom en leder har *lave forventninger* til en ansatt, er det sannsynlig at denne ansatte etter hvert vil respondere med svakere prestasjon. Dette omtales som *selvoppfyllende profetier*, og betyr at lederes forventninger til de ansatte er styrende for deres prestasjoner ifølge studier av J. Sterling Livingston (2003). Dette er årsakssammenhenger som han har dokumentert gjennom ulike casestudier i store industribedrifter.

Disse studiene avdekker at lederes forventninger til underordnede, og måten de behandler dem på, i stor grad er bestemmende for underordnedes prestasjoner og karriereutvikling. Verdifulle egenskaper hos gode ledere er deres evne til å skape høye forventninger til underordnede, og som disse må strekke seg for å oppfylle. Han påpeker videre at selvoppfyllende profetier kan få dramatiske konsekvenser dersom de bygger på negative forventninger til prestasjoner.

Resultatene av ledelsesforskning i næringslivet gjelder imidlertid for voksne mennesker, og er derfor ikke uten videre overførbart til barn- og unge i en idrettslig sammenheng. Motivasjonsfaktorene for henholdsvis deltakelse og utvikling av høy prestasjonsevne behøver nødvendigvis ikke å være identiske.

Spørsmålet blir da: Kan det tenkes at effekten av forventninger kan ha noe å gjøre med det idrettslige nivå den enkelte idrettsutøver til enhver tid befinner seg på, og i så fall, hvilke grader av forventninger er best på de ulike prestasjonsnivåer eller utviklingsstadier? Et like viktig spørsmål er å finne ut på hvilken måte disse forventningene formidles og oppfattes.

2.4 Foreldrerelasjoner, hovedansvar og sosioøkonomiske status i oppveksten

Trygghet og stabilitet i tilværelsen, som grunnlag for et utfordrende og framgangsrikt liv, er vel dokumentert i utviklingspsykologien. Med det stadig økende omfanget av skilsmisser og oppløste familier, har det naturlig nok vært reist betydelig forskningsmessig oppmerksomhet omkring hvilke konsekvenser skilsmisser generelt har hatt for de berørte barna. Konklusjonene er sprikende, og synes å være betinget av hvilke kjønnspolitiske interesser som ligger bak. Derimot er det mindre kjent i hvilken grad foreldrerelasjoner,

oppdragelsesansvar og status har hatt betydning for suksess i prestasjonsidretten, som på den andre siden har bygd mye av sitt dominerende verdigrunnlag på tradisjonelle maskuline verdier. Noe dokumentasjon på dette forholdet er imidlertid i ferd med å dukke opp de senere år.

Et omfattende norsk prosjekt kalt "Barn – bevegelse – oppvekst" (BBO) har fulgt opp et utvalg barn fra første til fjerde klasse i årene 2000 – 2004. Her fant en at barn av aleneforeldre var litt mindre aktive, i litt dårligere form (VO2 peak) og hadde litt dårligere grovmotorikk enn barn som lever sammen med to foreldre. Det var også relativt sett færre aleneforeldre som drev regelmessig mosjon. En forklaring var at de muligens hadde mindre tid til egen aktivitet enn samboende foreldre (Mjaavatn, P. E. og Gundersen, K. Aa., 2005).

I den norske toppidrettsundersøkelsen om "Hvorfor de beste ble best?" (Breivik og Gilberg, 1999) kan en fastslå at alle utøverne, dvs. 100 %, bodde sammen med begge foreldrene gjennom hele oppveksten, og ni av ti hadde middelklasseøkonomi eller mer. Det samme kan en konstatere fra en familiestudie, basert på dybdeintervju av suksessrike juniorer på landslagsnivå og deres familier, rapportert av Côté, J. (1999). Han fant at alle kom fra "intakte familier", som dessuten kom fra middelklassen. I en omfattende studie av svenske landslagsutøvere ved Sten Eriksson (2001), fant en også at om lag 90 % vokste opp sammen med begge foreldrene.

En intakt familie dekker ikke bare behovet for trygghet og stabilitet. Det er gode grunner for å anta at den også er i besittelse av et generelt større ressurspotensial. Ressursbehovet ser ut til å øke proporsjonalt og ofte eksponentielt med prestasjonsnivået, og da er det tale om både utøverens interne og eksterne ressurser. Her kommer kunnskapen og økonomien stadig sterkere inn i bildet.

En kvantitativ norsk undersøkelse tok for seg sammenhengen mellom mosjon og idrett på den ene siden, og økonomi og utdanningsnivå på den andre. Her ble det konkludert med en direkte lineær sammenheng mellom folks husholdningsinntekt og bruk av penger til mosjonsaktiviteter. De som tjener mest bruker også mest på slikt i aldersgruppen fra 45 år og opp. Studenter med lav inntekt skaper et avvik fra dette bildet.

Det ble også funnet en klar sammenheng mellom utdanning og utgifter til mosjonsaktiviteter. Personer med høyere utdanning bruker mer penger på denne typen aktiviteter. En naturlig sammenheng mellom utgifter og graden av aktivitet ble også funnet. Derimot ble det ikke funnet tydelige skillelinjer innenfor de fleste ulike idrettsgrenene, med noen viktige og klare unntak. Medlemskap i friluftslivsorganisasjoner og aktivitetsgrad i skiidrettene langrenn og alpint var høyest blant de med høyest utdanning og inntekt, opp til dobbelt så høyt sammenlignet med det laveste sosioøkonomiske nivået. Tilsvarende sammenheng fant man også for friluftslivsaktiviteter som sykling og turgåing. Fellesnevneren for disse er både det individuelle utstys-behovet og den mer eller mindre tilrettelagte, eller frie naturen, som aktivitets- og opplevelsesearena. Man fant nemlig ingen slike forskjeller i andelen som benytter trenings- eller helsesenter. (Vaage, 2004, Statistisk sentralbyrå 2004:13).

2.5 Søskenenes rolle og betydning

I den norske toppidrettsundersøkelsen av Breivik og Gilberg (1999), fant de at bare to av tre utøvere i den beste prestasjonsgruppa tilla søsknene sine stor eller noe betydning for deres egen idrettskarriere. Dette til tross for at hele tre av fire hadde søsken som drev noe eller mye idrett. For kontrollgruppa var det bare vel en av tre som tilla søsknene stor betydning for karrieren. Alle (100 %) i begge gruppene hadde en eller flere søsken. Et stort flertall i begge gruppene var nest yngst eller yngst i søskenflokk.

Den store svenske studien blant landslagenes eliteutøvere spurte ikke om søskenenes betydning, men fant likevel at 94 % hadde en eller flere søsken (Eriksson, S, 2001). Det syntes ikke å ha noen betydning hvor i søskenflokk man befant seg. Fordelingen mellom eldst, midt i mellom eller yngst var ganske jevn. For en større gren gruppe så det ut som om lillebror/lillesøster rollen til en viss grad kunne være fordelaktig, ettersom en klar majoritet blant de aktive var yngst i søskenflokk.

Côté, J. (1999) konkluderte med at søskeninnflytelsen endret seg i et samspill med foreldrene i løpet av tre ulike stadier i atletenes utvikling. Gjennom "the sampling years" fikk alle barna i familien den samme støtten fra foreldrene. Men i løpet av "the specialization years" skiftet oppmerksomheten og ressursbruken gradvis mer over til familiens barne- atlet. Dette forsterket seg så tydelig i "the investment years" at det i noen tilfeller kunne resultere i sjalusi

og bitterhet fra yngre søsken i familier med slike. Derimot var det slik at i noen familier hadde eldre søsken en positiv innflytelse på barne- atletens beslutning om å spesialisere seg i en spesiell sport. Dette bekrefter at familiens rolle i barneidrett må bli kompleks nettopp på grunn av de mangfoldige og ulike familiesammensetninger.

En studie av Stevenson, Ch. L.(1990) konkluderte med at søsken og venner fikk betydning for idrettsutøveren i senere faser. De overtok foreldrenes rolle som rollemodeller i rekrutteringsfasen.

2.6 Vennenes rolle og betydning

Vennenes rolle i barns sosialisering til idrett er vel kjent. Mindre kjent er vennens innflytelse på en idrettsutøvers utvikling av høy prestasjonsevne.

Antall venner og deres rolle ser ut til å endre seg gjennom de ulike stadiene i en idrettsutøvers utvikling fram mot elite nivå. Abernethy et al. (1999) fant i sin studie av 15 australske elitelags utøvere, at alle hadde en gruppe venner involvert i idrett tidlig i deres karriere. Imidlertid ble betydningen av å ha venner utenfor idretten, så vel som innenfor, vel så viktig i "the investment years". Med idrettsvennene hadde man en stor og viktig felles link, mens vennene utenfor idretten anerkjente det man drev på med i idretten, samtidig som de bidro til å dekke behovet for å snakke om andre ting. Det kan se ut som om vennene utenfor idretten bidro til å dekke mer komplekse sosiale behov.

Breivik og Gilberg (1999) fant at færre eliteidrettsutøvere hadde venner som drev med samme idrett som seg selv, sammenlignet med kontrollgruppen, som ikke rakk så langt i karrieren. Men slik hadde det ikke alltid vært for de beste. I starten hadde også flere av disse idrettsvenner. Med stigende alder fra 10 til 20 år fikk imidlertid færre og færre idrettsvenner, mens en stabil andel av kontrollgruppen beholdt vennene. Andelen eliteutøvere som har hatt venner å drive idrett sammen med, synker fra 75 til 50 % i løpet av det samme tidsrommet, mens det i kontrollgruppa ligger ganske stabilt på rundt 70 %. Av eliteutøverne var det hele to av tre som demonstrerte stor uavhengighet ved at de ville fortsette med idrett selv om vennene deres hadde lagt opp. Bare 61,1% av de aller beste tilla vennen noe eller stor betydning for at de fortsatte å satse på idretten, mens tilsvarende andel hos kontrollgruppa var hele 88,2 %.

Eriksson, S. (2001) fant i sin studie av den svenske landslagseliten at både foreldre og venner var hovedårsaken til at idretten overhodet kom inn i bildet for dem. Men det var foreldrene som stod for starten, mens vennene ganske snart overtok som den dominerende årsaksfaktoren.

3. METODE

3.1 Kvantitativ metode

Jeg valgte kvantitativ metode ved bruk av spørreskjema fordi jeg var i posisjon på rett sted og til rett tid til få et stort antall informasjoner fra mange skiløpere på høyeste nivå. Jeg kjente landslagstrenerne i USA og Norge, og hadde derfor mulighet til å nå de aller beste skiløperne. Det ville vært umulig for meg å intervju eller observere alle utøverne. Av denne grunn ble en spørreskjemaundersøkelse valgt.

3.2 Valg av informanter

En adresseliste med de 100 beste mannlige og 100 beste kvinnelige langrennsløperne ble skaffet fra henholdsvis Norges Skiforbund (NSF) og United States Ski and Snowboard association (USSA). Disse løperne ble rangert etter FIS- poeng liste nr. 4, 2004 (Federation International Ski).

3.3 Tilgang til informanter

Jeg tok kontakt med administrativ leder for langrennskontoret i Norges Skiforbund. Han og jeg kjente hverandre fra et langt liv i skiidretten, og han fungerte derfor som en ”portåpner” for meg. Han måtte utføre et stort arbeid med å finne fram til adressene til de rangerte løperne på den nasjonale FIS-lista i Norge.

I USA kjente jeg landslagstreneren som var fra Norge. Han gikk god for meg i det amerikanske skiforbundet (USSA). Uten ham ville jeg nok ikke fått denne tilgangen. Jeg prøvde å få tilgang til de samme listene i Canada, men da jeg ikke hadde den rette forbindelsen der, fikk jeg ingen lister. Konklusjonen er derfor at ”portåpner” er viktig. For å få tilgang til de amerikanske adresselistene, måtte jeg gjøre en skriftlig avtale med USSA om at de skulle få tilgang til resultatene fra undersøkelsen i USA

3.4 Observasjoner i forkant av undersøkelsen

Etter bare kort tids opphold i USA fikk jeg gjennom *deltakende observasjon* bekreftet min tidlige antakelse om at det neppe var den vitenskapsbaserte, mekaniske og teknologiske kompetansen som var en begrensende faktor for suksess i langrennssporet. Jeg la derfor bort en rekke spørsmål knyttet til fysiologi, testresultater og treningsmetoder, fordi kunnskapsnivået og profesjonaliteten virket solid på disse feltene.

Det ble imidlertid mer og mer åpenbart for meg at problemene for amerikansk langrenn kunne dreie seg om sosiokulturelle faktorer som kunne ha konsekvenser for prestasjonsutviklingen. Kunnskap og oppmerksomhet om slike faktorer syntes å være mangelfull. Jeg hadde alltid sett på den norske suksessen i langrennssporet som uttrykk for både sosiokulturelle og politiske fenomen, slik det også kommer til uttrykk og bekreftes i Tor Bomann Larsens bok, ”Den evige snø” (1993).

3.5 Konstruksjon av spørreskjemaet

I denne survey undersøkelsen er det anvendt en Likert-skala (Likert, 1932, Babie, 1973). Dette er en additiv vurderingsskala som er bygget opp med en rekke påstander som respondentene skal markere grad av enighet eller uenighet i forhold til. Alle påstandene i en Likert-skala har en klar tendens. Betegnelsene ”item” og ”indikator” anvendes i metodelitteraturen om de enkelte påstandene i en slik skala eller indeks. Begrunnelsen for å konstruere indekser er at fenomener som ikke lar seg undersøke i form av umiddelbar observasjon eller ved bruk av enkelt spørsmål, kan undersøkes gjennom å anvende et batteri av items. Samlet dekker forhåpentligvis de utvalgte items flest mulig aspekter ved det aktuelle fenomenet. Indeksen blir dermed et slags uttrykk for noe som ikke kan måles ved hjelp av et enkelt item. I noen sammenhenger anvendes betegnelsen ”skala” om det settet av svaralternativer som er knyttet til ett item, mens ”indeks” anvendes om hele settet av items. Indeksskåren er da summen av skåren på samtlige skalaer eller items. Det er imidlertid svært vanlig at betegnelsene ”skala” og ”indeks” anvendes om hverandre som synonymer, og da i betydningen hele settet av items.

Etter grundig gjennomgang av ulike spørsmål og items som kunne stilles, ble spørreskjemaet organisert i en rekke undertemaer. Disse var:

- Familie og venner
- Støtte funksjoner
- Barndommens aktiviteter
- Miljø og omgivelser
- Infrastruktur
- Kunnskaper og ferdigheter
- Barrierer
- Kontroll
- Helse og trening
- Demografiske forhold

Halvparten av spørreskjemaet bestod av utsagn formulert som påstander, som i metodelitteraturen blir definert under begrepene ”item” og ”indikator” (se kapittel om additiv vurderingsskala).

I forbindelse med utformingen av undersøkelsesdesign står man ofte ovenfor vanskelige avveininger. Ofte er det slik at ideelle løsninger ikke finnes. Et valg man gjør for å ivareta et hensyn, skaper nye problemer. Enkelte ganger klarer man ikke å forutse de problemene konkrete metodiske valg vil medføre. Andre ganger ser man problemene på forhånd, men må for å ivareta spesielle hensyn, akseptere dem som svakheter ved det endelige opplegget. Utfordringen ligger i å minimalisere svakhetene ved det undersøkelsesopplegget en velger å gjennomføre.

Et spørsmål man må ta stilling til ved bruk av vurderingsskalaer er hvilke svaralternativer respondenten skal kunne velge mellom. Svaralternativene i denne undersøkelsen skulle markeres på følgende skala fra en til fem etter graden av enighet eller uenighet, eller ingen av delene:

5. Ja, jeger helt enig
4. Ja, jeg er enig
3. Jeg er verken enig eller uenig
2. Nei, jeg er uenig
1. Nei, jeg er helt uenig
0. Ikke relevant for meg

Det ble vurdert å utelate et nøytralt svaralternativ ut fra en antakelse om at et slikt alternativ kunne bidra til såkalt responssett. Det er en eller annen form for fast svarmønster som enkelte

respondenter henfaller til. Det finnes en rekke former for responssett, enkelte respondenter er såkalte ”ja-siere”, dvs. markerer konsekvent ”enig” eller ”ja”. Andre kan være konsekvente ”nei-siere”, eller være konsekvent ”usikre”. Virkningen av at enkelte respondenter har en tilbøyelighet til velge første eller siste svaralternativ omtales ofte som ”pol-effekter” (Mordal, 1989). Dersom en respondent i utgangspunktet er lite motivert for å delta i en surveyundersøkelse, kan man frykte at vedkommende vil henfalle til et markeringsalternativ som ikke krever tilkjenneivelse av holdninger eller verdier (her: ”verken enig eller uenig”). Også respondenter som mot slutten av arbeidet med å besvare skjemaet begynner å bli slitne, vil i noen tilfeller slutte å forholde seg til det substansielle ved det enkelte item og heller velge nøytrale svaralternativer.

Det å unnlate et nøytralt svaralternativ er imidlertid ikke uproblematisk. Det kan hevdes at mangelen på et slikt alternativ kan redusere oppleggets validitet, da det kan være respondenter som faktisk ikke vet hva de mener eller tror om et saksforhold. Disse blir tvunget til å velge et svaralternativ som de ikke kan innestå helt for. En klar fordel ved å gjøre bruk av et nøytralt svaralternativ er også at det letter behandlingen av svarskjemaer med ett eller flere ubesvarte items. Det anses som metodisk akseptabelt å skåre ubesvarte items tilsvarende skåren for det nøytrale svaralternativet. På den måten kan man behandle ufullstendig besvarte skjemaer sammen med de fullstendig besvarte

Når ulike items settes opp på skjemaet som respondentene skal besvare, er det viktig å vurdere rekkefølgen. Enkelte items kan virke inn på hvordan andre items besvares. Jeg var selv svært usikker med hensyn til rekkefølgen på de ulike items. Flere mulige løsninger ble prøvd ut før jeg kom fram til et resultat jeg var rimelig fornøyd med. I det alternativet som ble valgt har jeg lagt vekt på å spre items som det var grunn til å tro ville virke inn på hverandre.

Ifølge Tove Mordal (1989) er det et gjennomgående problem i surveyforskningen at man vet så lite om hvilke typer items som gir valide og reliable svar. Hun hevder at dette slår spesielt sterkt ut når vi vil måle fenomener som holdninger, verdier, tro og meninger. Små nyanser med hensyn til måten et item er formulert på er av betydning for respondentens svar. Metodelitteratur som beskriver utformingen av items inneholder ofte svært detaljerte råd med hensyn til valg av formuleringer. Slike råd er ofte svært nyttige og bidrar i mange tilfeller til å øke så vel validiteten som reliabiliteten på det endelig surveyopplegget.

Et forhold som man bør legge vekt på når man utarbeider et surveyskjema er lesbarhet. Det vil selvsagt i noen grad være slik at en del respondenter besvarer surveyskjemaer som et slags ”venstrehåndsarbeid”; de betrakter arbeidet med å besvare skjemaet som et brysomt arbeide de vil gjøre unna raskest mulig. Det er derfor av største viktighet at surveyskjemaer er lette å lese. Fry (1977) peker på at man i forbindelse med utformingen av items bør legge stor vekt på den syntaktiske utforming. Korte ord og korte, enkle setninger bidrar til å gjøre formuleringene mer tilgjengelige. I all hovedsak mener jeg at de items jeg til slutt kom fram til er rimelig lette å oppfatte.

Ved bruk av visse begreper bør man vurdere om de aktuelle begrepenes konnotative betydning(er) kan bidra til at enkelte respondenter misforstår det aktuelle item. I visse varianter av et språk (dialekter, sosiolekter, fagnomenklatur) kan enkelte ord ha et noe annet begrepsinnhold enn det som man normalt tillegger det aktuelle ordet. Denne undersøkelsen omfatter respondenter fra to land med to helt ulike språk, norsk og amerikansk. Det ble derfor lagt ekstra stor vekt på presis oversetting fra norsk til amerikansk, og selvsagt unngå ord med lokale særkonnotasjoner.

Spørreskjemaet ble i hovedsak utviklet av meg, men en av professorene ved Montana State University i Bozeman, Montana i USA, var en god samarbeidspartner. Totalt utgjorde spørreskjemaet 100 items, inklusive 7 underliggende spørsmål. Denne rapporten omhandler hovedsakelig spørsmålene fra temaet ”Familie og venner”.

3.6 Spørsmål i studien om familie og venner

Tolv mål på sosialiseringdimensjonen familie og venner ble brukt til å sammenligne likheter og ulikheter mellom både USA og Norge. Respondentene ble delt inn i tre grupper ut fra ulike prestasjonsnivå i hvert av landene. Av de tolv målene ble ni utsagn fra temaet ”Familie og venner”, ett relevant spørsmål fra ”Miljø og omgivelser” og tre relevante ”Demografiske” spørsmål fra spørreskjemaet gjenstand for denne studien.

3.7 Pilotundersøkelse

Surveyen ble sendt ut som en pilotundersøkelse til flere forskere, langrennstrenere og eliteløpere i Nordvest USA, Canada og Norge. Tilbakemeldingene var gode og konstruktive. Det ble gjort språkmessige endringer i surveyen, og deretter ble en ny survey sendt ut til forskere og trenere. I tillegg prøvde jeg ut undersøkesskjemaet på en gruppe universitetsskiløpere. Denne utprøvingen viste seg å være svært nyttig, fordi jeg fikk deres kommentarer til markeringen på enkelte items. På den måten fikk jeg et bedre bilde av hvordan respondentene oppfattet de ulike items. Denne prosessen var trolig av stor betydning for undersøkelsens *validitet*.

Prøverespondentene viste seg å være svært nyttige for meg med hensyn til å forbedre skjemaet layoutmessig. Det er all grunn til å tro at den layoutmessige utformingen av undersøkesskjemaet har stor betydning for hvorvidt de utvalgte respondentene valgte å besvare skjemaet. Man må velge skrifttyper, skriftstørrelser og andre layoutmessige detaljer med stor omhu, slik at det ferdige skjemaet innbyr til oppriktighet (jfr. *validitet*) og nøyaktighet (jfr. *reliabilitet*). Etter enda en endring av skjemaet, ble surveyen sendt ut til alle de utvalgte topplangrensløperne i begge landene, først i USA og umiddelbart etterpå i Norge.

3.8 Innsamling av data

Totalt ble det sendt ut skjemaer til 185 langrensløpere i USA og 165 i Norge. Alle skiløperne var blant de topp hundre beste i hvert av landene både for menn og kvinner på FIS – poeng lista vinteren 2004. Om lag to uker senere ble et oppfølgende purringsbrev sendt ut til alle. I hele innsamlingsperioden hadde jeg jevnlig telefon- og e-mailkontakt med landslagstrenerne i begge landene. Dette gjorde nok sitt til at svarprosenten for eliteløperne ble så god.

3.9 Bearbeiding av og analyse av informasjonene

Basert på høyeste oppnådde resultater på ulike konkurransenivå ble langrensløperne som svarte klassifisert og rangert i følgende tre grupper: Gruppe 1 (gr.1), bestod av nåværende og tidligere landslagsløpere med blant annet internasjonale toppresultater. Dernest fulgte gruppe 2 (gr.2) og gruppe 3 (gr.3) i rangert rekkefølge. Skillet mellom gr.1 og gr.2 var markert, mens

skillet mellom gr.2 og gr.3 ble mer flytende da det nødvendigvis var noen løpere som ble liggende mellom disse. Her måtte de plasseres etter skjønn. Dersom disse to gruppene hadde vært slått sammen, ville skillet i forhold til gr.1 blitt ytterligere markert. Analysearbeidet i ettertid viste det fordelaktige med denne tredelingen. Ulikheter som endret seg proporsjonalt med gruppenivået kunne dermed bli bekreftet to ganger i stedet for bare en.

Nivåvariablene som ble lagt til grunn i denne klassifisering prosessen var for USA:

- Medlem av landslag (tidligere eller nå), kun elitelag for herrer dette året.
- Resultater fra noen nøkkelkonkurranser for langrenn (Vinter Olympiaden, Verdensmesterskap, Wold Cup, nasjonalt mesterskap for junior og senior, U-23 verdensmesterskap, etc.)
- Nasjonal ranking liste på bakgrunn av FIS - poeng.
- The National Collegiate Athletic Association (NCAA) Nordic rankings.

Tilsvarende rankingprosess for Norge var basert på følgende variabler:

- Medlem av landslag (tidligere eller nå), inklusive elite- og sprintlandslag dette året.
- Resultater fra noen nøkkel konkurranser for langrenn (Vinter Olympiaden, Verdensmesterskap, Wold Cup, Norges mesterskap for junior og senior, Scandinavisk Cup, Norges Cup, U-23 verdensmesterskap, Nordisk junior mesterskap, FIS - Skimaraton, Worldloppet, etc).
- Nasjonal ranking liste på bakgrunn av FIS - poeng.

Klassifisering systemet ovenfor resulterte i følgende fordeling på de ulike nivågruppene i hvert av landene:

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3
USA	20	68	19
Norge	37	46	25

I analysearbeidet viste det seg å være hensiktsmessig å slå sammen verdiene enig og helt enig, og uenig og helt uenig. Dermed ble tendensen i de empiriske funnene mer tydelig. Jeg har i hovedsak grepet fatt i de store og overbevisende funn og har i mindre grad behandlet de mer marginale funn.

3.10 Svarprosent

Av de 185 utsendte spørreskjemaer i USA og 165 i Norge, ble totalt 107 (58,0 %) returnert i USA og 108 (65,5 %) i Norge. Inkludert i svarene var **100 %** av herreløperne både på Norge og USA sine elitelandslag. Disse tilhører gruppe 1, som danner referanse for hele studien. Den høye svarprosenten kan jeg takke landslagstrenerne i begge landene for. Vi kjente alle hverandre.

3.11 Vurdering av forskningens kvalitet

Både reliabiliteten og validiteten er sikret gjennom pilotundersøkelsen jeg foretok. Dette gjelder både spørsmålenes innhold og utforming. I etterkant av pilotundersøkelsen ble spørreskjemaene grundig vurdert og endret. Jeg hadde fagpersoner og løpere til å se gjennom skjemaene enda en gang før utsendelse. Alt dette for å sikre forskningens rehabilitert og validitet.

3.11.1 Validitet og reliabilitet

Ifølge Spector (1992) lar det seg ikke gjøre å lage enkeltskalaer (kun ett item) hvor respondentenes svarmarkeringer vil være konsistente over tid. En enkelt respondent vil kunne markere et svar den ene dagen og et annet neste dag. Enkelt skalaer vil også være svært unøyaktige. Respondentene kan kun tilordnes så mange grupper som det er svaralternativer. Er svaralternativene ”enige” og ”uenige” vil man kun ha to kategorier respondenter. En summering av skåren på flere enkelt skalaer vil gi en mer nøyaktig måling fordi det vil kunne være stor variasjon mellom ulike respondenters totalskåre. Spector (ibid.) påpeker også indeksmetodikkens styrke med hensyn til å undersøke komplekse fenomener. Enkelte fenomener er av en slik kompleksitet at de ikke lar seg undersøke ved hjelp av enkeltskalaer. Flere aspekter ved det aktuelle fenomenet må undersøkes før man kan hevde å ha et godt undersøkelsesdesign.

I motsetning til såkalte differensierte skalaer, som sier noe om styrken på en respondents holdning, er den enkelte påstand i en Likert-skala monoton. Dette betyr at man ikke har noe mål på styrken av en respondents holdning ut fra vedkommendes markering på en enkelt

påstand. Et slikt mål får man ved å summere skåren for de enkelte items. Likert-skalaen bygger på at jo flere ganger en har markert enighet til påstander med en viss tendens og uenighet til påstander med motsatt tendens, jo lenger mot et holdnings ytterpunkt befinner en seg.

Måling av oppfatninger, holdninger eller ”orienteringer” forutsetter en svært eksplisitt definering av det som Sudman & Bradburn (1983) kaller ”The attitude objects”. Dette er det fenomenet respondentene forventes å ha oppfatninger og holdninger til eller om. Dersom man skal kunne utforme items som skal gi valide data, må man ha klart for seg hvilket ”attitude object” den undersøkte oppfatningen eller holdningen er knyttet til. I denne undersøkelsen er det sosialiseringprosessen til skiløping på høyt nivå, som må betraktes som ”attitude objects”. Faglig orientering har å gjøre med hvordan man dypest sett forstår denne prosessen.

Anvendelsen av additive vurderingsskalaer bygger i stor grad på klassisk testteori (Spector, 1992). Sentralt i klassisk testteori er skillet mellom såkalt sann skåre og observert skåre. Den sanne skåren er den teoretisk riktige verdien for en enkelt respondent på en variabel. Dersom man som forsker hadde tilgang på perfekte måleinstrumenter ville man kunne måle sanne verdier for alle man gjorde undersøkelser i forhold til. Den observerte skåren er den verdien man faktisk måler for den enkelte respondent. Denne verdien vil kunne være påvirket av tilfeldige feil og vil dermed kunne avvike fra den sanne verdien. Den grunnleggende ideen innen klassisk testteori er altså at observerte skårer dels reflekterer sanne skårer og dels reflekterer tilfeldige feil.

Hvert enkelt item i en additiv vurderingsskala er, som beskrevet ovenfor, et måleinstrument for å måle det fenomenet man undersøker. Det er imidlertid vanskelig for forskeren å ha noen sikker oppfatning om i hvilken grad den observerte skåren på ett enkelt item reflekterer den sanne skåren. Imidlertid vil det være slik at når man summerer skårene for mange enkelt items, eller beregner gjennomsnittet for disse, vil effekten av tilfeldige feil reduseres. Dette resonnementet bygger på at tilfeldige feil nettopp er tilfeldige og at effekten av en feil nøytraliseres av effekten av en annen. Ved at man øker antallet items det summeres over, vil man få en tilnærming mellom observert skåre og sann skåre. Når samsvaret mellom sann og observert skåre øker betegnes dette som en bedring av undersøkelsens reliabilitet.

Additive vurderingsskalaer kan altså sies å eliminere effekten av tilfeldige feil. Tilnærmingen ivaretar dermed de kravene som man ut fra klassisk testteori kan stille til et måleinstrument. Utfra dette kunne man anta at additive vurderingsskalaer måler tilnærmet sanne verdier. Bildet er imidlertid mer komplisert. Det er ikke sikkert at alle items i en additiv vurderingsskala faktisk måler det de ble utviklet for å måle. Flere respondenter kan oppfatte det semantiske innhold i ett eller flere items på andre måter enn forskeren hadde forutsett. Items kan med andre ord vise seg å være lite valide.

Spector (1992) peker på at klassisk testteori ikke vektlegger problemene med systematisk feilvarians. Han framholder at observerte skårer også kan reflektere såkalte bias, det vil si systematiske feil. Bias behøver ikke å skyldes at respondenter systematisk misoppfatter innholdet i items. Årsaken i bias kan være at respondenter bevisst unnlater å gi hva man kan kalle autentiske svar (sanne svar). I metodelitteraturen beskrives en rekke eksempler på ulike typiske former for bias, som går igjen i survey undersøkelser. Et slikt bias er det som kalles for "social desirability-bias" (Nunnally, 1978). Benevnelsen "social desirability" betegner det fenomenet at enkelte respondenter ønsker å framstå slik de tror er mest sosialt akseptabelt. Dette gjør at de kanskje velger de svaralternativene som de tror er mest sosialt akseptable, og ikke de som er riktige ut fra hva de faktisk mener om et saksforhold. I dag snakker en om å ha "politisk korrekte" oppfatninger.

Utslaget av at respondenter velger det de tror er de mest akseptable svaralternativene vil selvsagt være størst i de tilfellene hvor den aktuelle undersøkelsen dreier seg om områder som er sosialt sensitive, eksempelvis undersøkelser vedrørende seksuell legning/adferd, kriminalitet, holdninger til andre folkegrupper osv. I denne undersøkelsen er faren for "social desirability-bias" forsøkt eliminert, blant annet gjennom bruk av lukkede svarkonvolutter, og ved å gjøre oppmerksom på at det ikke ble registret data om enkeltrespondenters identitet. Informasjonen ble gitt i et eget skriv som var vedlagt surveyen. Her ble det også garantert for anonymitet i behandlingen av datamaterialet. For øvrig ble sensitive spørsmål spesielt unngått, og noen som kunne oppfattes slik ble da også strøket etter pilotundersøkelsen. Men her er det snakk om en vanskelig balansegang som vil få særskilt oppmerksomhet knyttet til behandlingen av ett item i diskusjonskapittelet.

4. EMPIRI

Jeg analyserte tre grupper på ulike nivå i USA og Norge. I tillegg sammenlignet jeg landene som også representerer to ulike nivå. Samtidig søkte jeg etter karakteristiske fellestrekk for alle nivågruppene. Dermed vil likheten og forskjellene mellom USA og Norge framtre tydeligere. Selv om forskjellen i prestasjonsnivå mellom landene er stor, så vil både likheter og forskjeller kunne bidra til å utkrystallisere noen suksesskriterier knyttet til familie og venners sosiale rolle i rekruttering og utvikling av idrettstalenter. En samlende karakteristikkk av hele utvalget av skiløpere fra begge landene og alle tre nivågruppene vil i noen sammenhenger være det mest interessante. Alle respondentene tilhørte nemlig topp hundre på FIS – poeng lista for hvert av landene. Da sier det seg selv at *prestasjonsnivået* på utvalget er generelt høyt. I det følgende presenteres funnene basert på svar- resultatene fra tolv ulike items

4.1 I min barndom var jeg ofte sammen med familien på ski

I den norske undersøkelsen svarer hele 92,6 % av skiløperne at de er enig eller helt enig i utsagnet. Tilsvarende for USA undersøkelsen er 73,4 %, som også er mye. Likevel må forskjellen på 19,2 % kunne sies å være betydelig.

Tabell 1a: Norge

I min barndom var jeg ofte sammen med familien på ski

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 3	8	7,4	7,4
4	16	14,8	22,2
5	84	77,8	100,0
Total	108	100,0	
Missing System	1		
Total	109		

Andelen enige (14,8 %) og helt enige (77,8 %)=92,6 % (uthevet)

Tabell 1 b: USA

I min barndom var jeg ofte sammen med familien på ski

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	7	6,4	6,4
2	13	11,9	18,3
3	9	8,3	26,6
4	1	,9	27,5
4	29	26,6	54,1
5	50	45,9	100,0
Total	109	100,0	

Andelen enige (27,5 %) og helt enige (45,9 %)= 73,4 % (uthevet)

4.2 En eller begge av mine foreldre har vært konkurranseløpere i langrenn

Tendensen i funnene fra USA og Norge er relativt samsvarende. Mens det i USA er 48,6 % som er enig eller helt enig i utsagnet, er tallet for Norge 43,6 %. Antallet av de som er uenig eller helt uenig bekrefter den samme tendensen i forholdet mellom landene med henholdsvis 50,0 % for Norge og 43,0 % for USA. Respondentene virker sikker på hukommelsen her, da bare henholdsvis 6,5 % i Norge og 8,4 % i USA verken er enig eller uenig i utsagnet.

Forskjellen er ikke stor. Sammenligner vi mellom de ulike nivågruppene bekreftes dette også her, med ett interessant unntak. I USA har hele 50,0 % i den beste prestasjonsgruppa (Gr.1) hatt foreldre med konkurransebakgrunn, mens tilsvarende for Norge bare er 35,1 %. Det er også interessant å merke seg at forskjellen mellom de ulike prestasjonsnivåene er betydelig større i Norge enn i USA, der forholdet er betydelig jevnere. I USA er prosenttallet for gruppe 2 og 3 henholdsvis 50,0 % og 42,2 %, dvs. likt med og relativt tett opp til gr.1 med 50,0 %. I Norge er prosenttallene 47,8 % for gr.2 og 48,0 % for gr.3, og dermed noenlunde lik med alle gruppene i USA, men svært forskjellig fra gr.1 med bare 35,1 %.

Tabell 2 a: Spørsmål Norge

En eller begge av mine foreldre har vært konkurranseløpere i langrenn

			Spørsmål 2					Total
			1	2	3	4	5	
gruppe 1	Count		18	3	3	3	10	37
	% within group		48,6%	8,1%	8,1%	8,1%	27,0%	100,0%
2	Count		18	5	1	8	14	46
	% within group		39,1%	10,9%	2,2%	17,4%	30,4%	100,0%
3	Count		8	2	3	3	9	25
	% within group		32,0%	8,0%	12,0%	12,0%	36,0%	100,0%
Total	Count		44	10	7	14	33	108
	% within group		40,7%	9,3%	6,5%	13,0%	30,6%	100,0%

Andelen enige og helt enige (uthevet) er slått sammen for både hver av gruppene og samlet.

Tabell 2 b: USA

En eller begge av mine foreldre har vært konkurranseløpere i langrenn

			Spørsmål 2					Total	
			1	2	3	3	4	5	
gruppe 1	Count		5	3	2	0	5	5	20
	% within group		25,0%	15,0%	10,0%	,0%	25,0%	25,0%	100,0%
2	Count		22	7	4	1	20	14	68
	% within group		32,4%	10,3%	5,9%	1,5%	29,4%	20,6%	100,0%
3	Count		8	1	1	1	4	4	19
	% within group		42,1%	5,3%	5,3%	5,3%	21,1%	21,1%	100,0%
Total	Count		35	11	7	2	29	23	107
	% within group		32,7%	10,3%	6,5%	1,9%	27,1%	21,5%	100,0%

Andelen enige og helt enige (uthevet) er slått sammen for både hver av gruppene og samlet.

4.3 Mine foreldre har støttet meg i min langrenns satsing

Her er tilslutningen med nesten hundre prosent (98,1 %) enige eller helt enige i Norge og tilsvarende 94,4 % i USA helt overveldende. Større foreldrestøtte er det knapt mulig å forvente. Forskjellen mellom landene på bare 3,7 % er ubetydelig, men dog en forskjell. Forskjellene mellom nivågruppene i USA overrasker imidlertid ved at gr. 1 bare er på 85,0 %, mens gr. 2 og gr. 3 ligger på henholdsvis 97,1 % og 95,3 %. En slik forskjell kan en ikke finne bekreftelse på i Norge.

Tabell 3 a: Norge

Mine foreldre har støttet meg i min langrenns satsing

		Spørsmål			Total
		3	4	5	
gruppe 1	Count	1	4	32	37
	% within group	2,7%	10,8%	86,5%	100,0%
2	Count	1	4	41	46
	% within group	2,2%	8,7%	89,1%	100,0%
3	Count	0	5	20	25
	% within group	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Total	Count	2	13	93	108
	% within group	1,9%	12,0%	86,1%	100,0%

Andelen enige (12,0 %) og helt enige (86,1 %) = 98,1 % (uthevet)

Tabell 3 b: USA**Mine foreldre har støttet meg i min langrenns satsing**

		Spørsmål 7				Total
		3	4	5	5	
gruppe 1	Count	3	4	0	13	20
	% within group	15,0%	20,0%	,0%	65,0%	100,0%
2	Count	2	7	1	58	68
	% within group	2,9%	10,3%	1,5%	85,3%	100,0%
3	Count	1	3	0	17	21
	% within group	4,8%	14,3%	,0%	81,0%	100,0%
Total	Count	6	14	1	88	109
	% within group	5,5%	12,8%	,9%	80,7%	100,0%

Andelen enige og helt enige er uthevet og slått sammen for både hver av gruppene og samlet.

4.4 Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger

Ni av ti (89,8 %) i Norge var enig eller helt enig i at de ble kjørt av sine foreldre til de fleste skitreningene. Tilsvarende tall for USA er bare to av tre (64,3 %), som er 25,5 % lavere, og det er en betydelig forskjell.

Tabell 4 a: Norge**Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger**

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
1	5	4,6	4,6
2	3	2,8	7,4
3	3	2,8	10,2
4	21	19,4	29,6
5	76	70,4	100,0
Total	108	100,0	
Missing System	1		
Total	109		

Andelen enige (19,4 %) og helt uenige (70,4 %) = 89,8 % (uthevet)

Tabell 4 b: USA

Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	7	6,4	6,4
2	15	13,8	20,2
3	17	15,6	35,8
4	3	2,8	38,5
4	23	21,1	59,6
5	44	40,4	100,0
Total	109	100,0	

Andelen enige (23,9 %) og helt enige (40,4 %) = 64,3 % (uthevet)

4.5 Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?

Blant de norske skiløperne i undersøkelsen hadde 29,6 % under 1 km til skiløypa, og 60,2 % hadde under 5 km. Dette framstår som dramatisk forskjellig fra USA, hvor bare 11,9 % har under 1 km og bare 24,8 % under 5 km fra skiløypa. Mellom 1 - 5 km var den norske andelen 30,6 % og den amerikanske 12,8 %. For distanser mellom 6 – 10 km, som i denne sammenheng defineres som mellomdistanse, så er forholdet mellom USA og Norge svært likt. Dette er distansen for henholdsvis 17,6 % fra Norge og 16,5 % fra USA. Går vi til den motsatte enden av skalaen for distanser, nemlig over henholdsvis 10- og 20 kilometer, så blir forholdet mellom landene motsatt og tilsvarende dramatisk forskjellig. Her ser vi at mens bare 16,7 % av de norske skiløperne har så lang distanse, så gjelder dette for mer enn tre ganger så stor andel av de amerikanske, nemlig 54,1 %.

Tabell 5 a: Norge

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid < 1km	32	29,6	29,6
1-5km	33	30,6	60,2
6-10km	19	17,6	77,8
11-20km	11	10,2	88,0
> 20km	7	6,5	94,4
Sterkt varierende	6	5,6	100,0
Total	108	100,0	
Missing System	1		
Total	109		

Tabell 5 b: USA

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid < 1km	13	11,9	11,9
1-5km	14	12,8	24,8
6-10km	18	16,5	41,3
11-20km	24	22,0	63,3
> 20km	35	32,1	95,4
Sterkt varierende	5	4,6	100,0
Total	109	100,0	

Under 1km, som var aktuelt for 29,6 % i Norge, burde det være rimelig å forvente at noen kunne være motivert for å gå til fots, men med den høye transportprosenten (89,8 %) så kan det maksimalt være 10,2 % som har gjort det. En krysstabell mellom omfanget av foreldrekjøring og distansen hjem – skiløype viser hvor mange fra de ulike distanse alternativene som ikke ble kjørt. Her finner en at 7 løpere (21,9 %) ikke ble kjørt av de som bodde under 1 km fra skiløypa. For distansene 1-5 km var det 1 (3,0 %) som ikke ble kjørt.

Det var bare 3 løpere som ikke kunne gi et entydig svar. Til sammen kan disse 11 løperne samlet utgjøre de ovennevnte 10,2 %, som ikke ble kjørt av sine foreldre. En må anta at de fleste av disse har gått til fots eller syklet da sannsynligheten for alternativ og organisert transport er liten for en så kort strekning. For distanser over henholdsvis 11- og 20 km, samt varierende distanser, ble alle kjørt av sine foreldre til de fleste skitreningene. Det er sterkt.

På bakgrunn av den betydelig lavere transport prosenten i USA (64,3 %), så er det en teoretisk mulighet for at en større eller mindre andel av de som bodde nærmere enn 1 km fra skiløypa (11,9 %), valgte å gå dit. Imidlertid blir dette avkreftet i krysstabellen. Den viser at det bare var 15,4 % av denne gruppen skiløpere som ikke ble kjørt av sine foreldre, mens 53,9 % faktisk ble kjørt. Det ville være nærliggende å tro at foreldrenes kjøre omfang ville være størst på de lengste distansene. Men det er ikke tilfelle, heller tvert imot. For eksempel er det hele 33,3 % som ikke blir foreldre kjørt av de som bor 11-20 km fra skiløypa i USA. Dette forholdet blir ytterligere forsterket av at henholdsvis 22,0 % og 32,1 % (til sammen 55,2 %) bor mer enn 10- og 20 km fra skiløypa. Tilsvarende for Norge er bare 16,7 % til sammen. Med andre ord vil skiløperne i USA i betydelig større grad enn i Norge være avhengig av alternativ organisert transport til de skiløypene som ligger lengre enn gangavstand (dvs. < 1 km) hjemmefra.

Tabell 6 a: Norge

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening? Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger.

			Spørsmål 6					Total
			1	2	3	4	5	
Spørsmål 56	<1km	Count	5	2	1	6	18	32
		% within ENV56	15,6%	6,3%	3,1%	18,8%	56,3%	100,0%
	1-5 km	Count	0	1	0	8	24	33
		% within ENV56	,0%	3,0%	,0%	24,2%	72,7%	100,0%
	6-10 km	Count	0	0	2	1	16	19
		% within ENV56	,0%	,0%	10,5%	5,3%	84,2%	100,0%
	11-20 km	Count	0	0	0	3	8	11
		% within ENV56	,0%	,0%	,0%	27,3%	72,7%	100,0%
	>20 km	Count	0	0	0	1	6	7
		% within ENV56	,0%	,0%	,0%	14,3%	85,7%	100,0%
	Sterkt vaierende	Count	0	0	0	2	4	6
		% within ENV56	,0%	,0%	,0%	33,3%	66,7%	100,0%
Total	Count	5	3	3	21	76	108	
	% within ENV56	4,6%	2,8%	2,8%	19,4%	70,4%	100,0%	

Uthevete tall for uenige og helt uenige er parvis slått sammen i teksten

Tabell 6 b: USA

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening? Mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger.

			Spørsmål 6					Total	
			1	2	3	4	4		5
Spørsmål 56	<1km	Count	1	1	4	0	2	5	13
		% within enviro56	7,7%	7,7%	30,8%	,0%	15,4%	38,5%	100,0%
	1-5 km	Count	1	2	2	0	3	6	14
		% within enviro56	7,1%	14,3%	14,3%	,0%	21,4%	42,9%	100,0%
	6-10 km	Count	1	2	2	0	9	4	18
		% within enviro56	5,6%	11,1%	11,1%	,0%	50,0%	22,2%	100,0%
	11-20 km	Count	3	5	3	1	3	9	24
		% within enviro56	12,5%	20,8%	12,5%	4,2%	12,5%	37,5%	100,0%
	>20 km	Count	1	5	5	2	3	19	35
		% within enviro56	2,9%	14,3%	14,3%	5,7%	8,6%	54,3%	100,0%
	Sterkt varierende	Count	0	0	1	0	3	1	5
		% within enviro56	,0%	,0%	20,0%	,0%	60,0%	20,0%	100,0%
Total	Count	7	15	17	3	23	44	109	
	% within enviro56	6,4%	13,8%	15,6%	2,8%	21,1%	40,4%	100,0%	

Uthevete prosentandeler er parvis slått sammen for henholdsvis enige/helt enige og uenige/helt uenige.

Eventuelle forskjeller mellom de ulike prestasjonsgrupper i hvert av landene i forhold til avstand hjem og skiløype, så finner vi ingen påfallende forskjeller for USA. For Norge finner vi derimot at bare halvparten så stor andel i gr.3 (16 %) bodde under 1 km fra skiløypa, som i henholdsvis gr.2 (34,8 %) og gr.1 (32,4%). Dette forholdet mellom de norske gruppene endres brått og motsatt med økende distanse, slik at forholdet mellom gruppene allerede ved 1-5 km er hele 40,0 % for gr.3 og bare henholdsvis 30,4 % for gr.2 og 24,3 % for gr.1. Med andre ord er kort avstand mellom hjem og skiløype et åpenbart suksesskriterium i Norge.

Tabell 7 a: Norge

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?

		Spørsmål 56						Total
		< 1 km	1-5 km	6-10 km	11-20 km	> 20 km	Sterkt varierende	
gruppe 1	Count	12	9	5	4	4	3	37
	% within group	32,4%	24,3%	13,5%	10,8%	10,8%	8,1%	100,0%
2	Count	16	14	8	4	2	2	46
	% within group	34,8%	30,4%	17,4%	8,7%	4,3%	4,3%	100,0%
3	Count	4	10	6	3	1	1	25
	% within group	16,0%	40,0%	24,0%	12,0%	4,0%	4,0%	100,0%
Total	Count	32	33	19	11	7	6	108
	% within group	29,6%	30,6%	17,6%	10,2%	6,5%	5,6%	100,0%

Henviste tall i teksten er uthevet i tabellen.

Tabell 7 b: USA

Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening?

		Spørsmål 56						Total
		< 1 km	1-5 km	6-10 km	11-20 km	> 20 km	Sterkt varierende	
gruppe 1	Count	1	1	2	7	8	1	20
	% within group	5,0%	5,0%	10,0%	35,0%	40,0%	5,0%	100,0%
2	Count	11	9	15	12	20	1	68
	% within group	16,2%	13,2%	22,1%	17,6%	29,4%	1,5%	100,0%
3	Count	1	4	1	5	7	3	21
	% within group	4,8%	19,0%	4,8%	23,8%	33,3%	14,3%	100,0%
Total	Count	13	14	18	24	35	5	109
	% within group	11,9%	12,8%	16,5%	22,0%	32,1%	4,6%	100,0%

Her tegner det seg ikke noe mønster i forskjellen mellom de ulike nivågruppene.

4.6 Mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store

I Norge er det bare 11,2 % som er enige eller helt enige i utsagnet, mens det i USA er langt flere, men likevel ikke mer enn 33,1 % som gir tilsvarende svar. Andelen som er uenig eller helt uenig er på 28,1 % i USA og hele 41,7 % i Norge. Dette tilsynelatende forvirrende bilde blir mer interessant når en får med seg den store andelen som verken var enig eller uenig, og som i Norge utgjorde 47,2 % og i USA 38,3 %.

Det forvirrende bilde som skapes her blir ytterligere forsterket når en analyserer tallene fra de ulike nivågruppene. Her kan vi se at gr.1 i Norge er 18,9 % enige eller helt enige, mens tilsvarende for gr.3 er 0,0 %. For USA er dette forholdet helt motsatt. Mens 30,0 % i gr.1 er enig eller helt enig, er tilsvarende for gr.3 hele 57,9 %. For de som verken er enig eller uenig er gr.3 i Norge størst med hele 76,0 %, mens for USA er gr.1 og gr.2 størst med henholdsvis 45,0 % og 42,7 %. Altså motstridende funn også her.

Tabell 8 a: Norge
Mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store

		Spørsmål					Total
		1	2	3	4	5	
gruppe 1	Count	10	10	10	6	1	37
	% within group	27,0%	27,0%	27,0%	16,2%	2,7%	100,0%
2	Count	8	11	22	4	1	46
	% within group	17,4%	23,9%	47,8%	8,7%	2,2%	100,0%
3	Count	1	5	19	0	0	25
	% within group	4,0%	20,0%	76,0%	,0%	,0%	100,0%
Total	Count	19	26	51	10	2	108
	% within group	17,6%	24,1%	47,2%	9,3%	1,9%	100,0%

Uthevede prosentandeler for henholdsvis enige/helt enige er parvis slått sammen i teksten.

Tabell 8 b: USA

Mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store

		Spørsmål						Total
		1	2	3	3	4	5	
gruppe 1	Count	3	2	9	0	3	3	20
	% within group	15,0%	10,0%	45,0%	,0%	15,0%	15,0%	100,0%
2	Count	6	14	28	1	13	6	68
	% within group	8,8%	20,6%	41,2%	1,5%	19,1%	8,8%	100,0%
3	Count	2	3	3	0	10	1	19
	% within group	10,5%	15,8%	15,8%	,0%	52,6%	5,3%	100,0%
Total	Count	11	19	40	1	26	10	107
	% within group	10,3%	17,8%	37,4%	,9%	24,3%	9,3%	100,0%

Uthevede prosentandeler for henholdsvis enige/helt enige og verken enig eller uenig er parvis slått sammen.

4.7 Hvem hadde hovedansvaret for deg i barndommen?

I Norge vokste hele 94,4 % opp med begge sine foreldre. Av de som ikke gjorde det, var det moren som hadde ansvaret for 3,7 %, og faren for 1,9 %. Her ligger ikke USA så langt bak, som en solid bekreftelse på dette. Hele 91,6 % vokste opp med begge foreldrene. For de resterende 8,4 % var det kun mødre som hadde dette ansvaret.

Tabell 9 a: Norge
Hvem hadde hovedansvaret for deg i barndommen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Begge foreldre	101	92,7	94,4	94,4
	Mor	4	3,7	3,7	98,1
	Far	2	1,8	1,9	100,0
	Total	107	98,2	100,0	
Missing	System	2	1,8		
Total		109	100,0		

Henviste prosentandeler fra teksten er uthevet i tabellen

Tabell 9 b: USA

Hvem hadde hovedansvaret for deg i barndommen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Begge foreldre	98	89,9	91,6	91,6
	Mor	9	8,3	8,4	100,0
	Total	107	98,2	100,0	
Missing	System	2	1,8		
Total		109	100,0		

Henviste prosentandeler fra teksten er uthevet i tabellen

4.8 Hvilken kategori beskriver best den sosioøkonomisk status til familien der du vokste opp i aldersperioden 5 – 18 år?

I Norge var 57,4 % fra middelklassen og 28,7 % fra øvre middelklasse. Tilsvarende for USA er nesten identisk med henholdsvis 58,9 % og 29,0 %, altså utrolig samsvarende. Oppvekst på øverste sosioøkonomiske nivå finner vi bare i Norge med en andel på 7,4 %, og ingen i USA. Lavere middel klasse er relativt dårlig representert da vi i Norge og USA bare finner henholdsvis 6,5 % og 12,1 %, som er en interessant forskjell. På laveste klassenivå finner vi ingen i noen av landene.

Tabell 10 a: Norge

Hvilken kategori beskriver best den sosioøkonomisk status til familien der du vokste opp i aldersperioden 5 – 18 år?

		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Øverste nivå	8	7,4	7,4
	Øvre middel nivå	31	28,7	36,1
	Middel nivå	62	57,4	93,5
	Lavere middel nivå	7	6,5	100,0
	Total	108	100,0	
Missing	System	1		
Total		109		

Henviste prosentandeler fra teksten er uthevet i tabellen

Tabell 10 b: USA

**Hvilken kategori beskriver best den sosioøkonomisk status til familien
der du vokste opp i aldersperioden 5 – 18 år?**

	Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Øvre middel nivå	31	29,0	29,0
Middel nivå	63	58,9	87,9
Lavere middel nivå	13	12,1	100,0
Total	107	100,0	
Missing System	2		
Total	109		

Henviste prosentandeler fra teksten er uthevet i tabellen.

4.9 I min barndom var mine søsken engasjert i idrett eller langrenn

I Norge var hele 77,8 % enig eller helt enig i utsagnet. Tilsvarende for USA var 68,2.

Tabell 11 a: Norge
I min barndom var mine søsken engasjert i idrett

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	14	12,8	13,0	13,0
	2	3	2,8	2,8	15,7
	3	7	6,4	6,5	22,2
	4	22	20,2	20,4	42,6
	5	62	56,9	57,4	100,0
	Total	108	99,1	100,0	
Missing	System	1	,9		
	Total	109	100,0		

Uthevete tall for enige og helt enige er slått sammen i teksten

Tabell 11 b: USA
I min barndom var mine søsken engasjert i langrenn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	25	22,9	23,4	23,4
	2	1	,9	,9	24,3
	3	1	,9	,9	25,2
	3	7	6,4	6,5	31,8
	4	26	23,9	24,3	56,1
	5	47	43,1	43,9	100,0
	Total	107	98,2	100,0	
Missing	System	2	1,8		
	Total	109	100,0		

Uthevete tall for enige og helt enige er slått sammen i teksten

4.10 Mine søsken hadde stor betydning for min utvikling som langrennsløper

Det interessante her er at prosenttallene for de som er enige eller helt enige i utsagnet er nesten like for Norge (34,2 %) og USA (31,8 %). Den største andelen er uenig eller helt uenig både i Norge (47,2 %) og USA (38,4 %). Andelen usikre er derimot større i USA med 29,0 % mot Norge med 18,5 %. Med andre ord har dette element i skikulturen en tilnærmet identisk tilslutning i begge landene. Imidlertid ser vi at bare 25,0 % av elitegruppen (gr.1) fra USA er enig eller helt enig i at søsknene hadde stor innflytelse på deres utvikling som skiløpere. Tilsvarende for gr.3 er mer enn det dobbelte med sine 52,6 %. Søsknene er dermed ikke en like viktig suksessfaktor for de beste som for de nest beste, og peker i retning av andre og viktigere suksessfaktorer for denne beste gruppen i USA. Imidlertid er svarene fra gr.1 i USA noe uventet. Med tanke på at 68,2 % av disse hadde søsken som drev langrenn, så var det bare 25 % av de samme som tilla dette vesentlig betydning i utviklingen som langrennsløper. For gr.3 er det mer samsvar for dette forholdet med henholdsvis 57,0 % og 52,6 %.

Noe av forklaringen kan ligge i at andelen usikre er stor for gr.1 i USA med sine 35 %. I Norge er forholdet mellom gruppene motsatt av i USA ved at nesten 10 % flere i gr.1 (37,8 %) tillegger søsknene vesentlig betydning for sin utvikling enn i gr.3 (28,0 %).

Tabell 12 a: Norge

Mine søsken hadde stor betydning for min utvikling som langrennsløper

			spørsmål4					Total
			1	2	3	4	5	
gruppe 1	Count		12	5	6	6	8	37
	% within group		32,4%	13,5%	16,2%	16,2%	21,6%	100,0%
2	Count		14	8	8	10	6	46
	% within group		30,4%	17,4%	17,4%	21,7%	13,0%	100,0%
3	Count		6	6	6	4	3	25
	% within group		24,0%	24,0%	24,0%	16,0%	12,0%	100,0%
Total	Count		32	19	20	20	17	108
	% within group		29,6%	17,6%	18,5%	18,5%	15,7%	100,0%

Uthevete prosentandeler for henholdsvis enige/helt enige og uenige/helt uenige er slått sammen i teksten

Tabell 12 b: USA**Mine søsken hadde stor betydning for min utvikling som langrennsløper**

			Spørsmål4					Total	
			1	2	3	3	4	5	
gruppe 1	Count		3	5	2	5	2	3	20
	% within group		15,0%	25,0%	10,0%	25,0%	10,0%	15,0%	100,0%
2	Count		16	13	3	17	7	12	68
	% within group		23,5%	19,1%	4,4%	25,0%	10,3%	17,6%	100,0%
3	Count		3	1	5	0	7	3	19
	% within group		15,8%	5,3%	26,3%	,0%	36,8%	15,8%	100,0%
Total	Count		22	19	10	22	16	18	107
	% within group		20,6%	17,8%	9,3%	20,6%	15,0%	16,8%	100,0%

Uthevete tall for henholdsvis enige/helt enige og verken enig eller uenig er parvis slått sammen i teksten

4.11 I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn

Prosenttallet for de som er enig eller helt enig i utsagnet er i Norge 64,9 % og nesten likt mellom de tre nivågruppene, mot 57,0 % i USA der gr.1 er betydelig mye lavere med 45,0 %. Forskjellen mellom landene er 7,9 %.

Tabell 13 a: Norge**I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn**

			Spørsmål5					Total
			1	2	3	4	5	
gruppe 1	Count		4	2	6	10	15	37
	% within group		10,8%	5,4%	16,2%	27,0%	40,5%	100,0%
2	Count		5	4	7	19	11	46
	% within group		10,9%	8,7%	15,2%	41,3%	23,9%	100,0%
3	Count		5	1	4	8	7	25
	% within group		20,0%	4,0%	16,0%	32,0%	28,0%	100,0%
Total	Count		14	7	17	37	33	108
	% within group		13,0%	6,5%	15,7%	34,3%	30,6%	100,0%

Uthevete prosentandeler for enig og helt enig er slått sammen i teksten

Tabell 13 b: USA

I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn

			Spørsmål5					Total	
			1	2	3	3	4	5	
gruppe 1	Count		1	5	4	1	8	1	20
	% within group		5,0%	25,0%	20,0%	5,0%	40,0%	5,0%	100,0%
2	Count		10	10	8	0	20	20	68
	% within group		14,7%	14,7%	11,8%	,0%	29,4%	29,4%	100,0%
3	Count		3	2	2	0	7	5	19
	% within group		15,8%	10,5%	10,5%	,0%	36,8%	26,3%	100,0%
Total	Count		14	17	14	1	35	26	107
	% within group	13,1%	15,9%	13,1%	,9%	32,7%	24,3%	100,0%	

Uthevete tall for enige og helt enige er slått sammen i teksten

4.12 Mine venner har alltid anerkjent min langrenns satsing

Nesten like mange i USA (70,1 %) og i Norge (67,6 %) var enige eller helt enige i at vennene alltid hadde anerkjent langrennsatsingen. Dette utgjør flere enn omfanget av skivenner i barndommen, spesielt i USA, og tyder på at det ikke bare innbefatter disse vennene, men også venner utenfor idretten. Fordelingen av disse ulike kategorier av venner finner en ved å sette opp en krysstabell mellom andelen med venner engasjert i langrenn og andelen venner som anerkjenner langrennsatsingen. I den norske undersøkelsen finner vi da at bare 52 av de 70 (64,9 % av totalen) vennene som var engasjert i langrenn også anerkjente langrennsatsingen (krysstabell). Med andre ord blir det da hele 18 (25,7 %) av disse vennene som ikke gjør det. Av de 73 (67,6 %) av totalen) med venner som anerkjente langrennsatsingen blir det dermed 21 (28,8 %) *andre venner enn de langrenns engasjerte* som gjorde det. I USA undersøkelsen fant vi på tilsvarende vis at 46 av de 61 (57,0 %) vennene som var engasjert i langrenn også anerkjente langrennsatsingen (krysstabell). Det blir dermed hele 15 (24,6 %) av de langrenns engasjerte vennene som ikke anerkjente langrennsatsingen. Av de 75 (70,1 %) med venner som anerkjente langrennsatsingen var det 29 (38,7 %) *andre venner enn de langrennsengasjerte* som gjorde det. Med andre ord er det ca. 10 % flere i USA enn i Norge, som har anerkjennende venner utenfor idretten.

Tabell 14 a: Norge
Mine venner har alltid anerkjent min langrenns satsing. I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn.

		Spørsmål 15					Total
		1	2	3	4	5	
Spørsmål 9	1 Count	1	0	0	0	0	1
	% of Total	,9%	,0%	,0%	,0%	,0%	,9%
2	Count	2	0	3	2	0	7
	% of Total	1,9%	,0%	2,8%	1,9%	,0%	6,5%
3	Count	5	3	3	8	8	27
	% of Total	4,6%	2,8%	2,8%	7,4%	7,4%	25,0%
4	Count	3	2	9	17	11	42
	% of Total	2,8%	1,9%	8,3%	15,7%	10,2%	38,9%
5	Count	3	2	2	10	14	31
	% of Total	2,8%	1,9%	1,9%	9,3%	13,0%	28,7%
Total	Count	14	7	17	37	33	108
	% of Total	13,0%	6,5%	15,7%	34,3%	30,6%	100,0%

Uthevete antall og prosentandeler for enige og helt enige er slått sammen i teksten

Tabell 14 b: USA
Mine venner har alltid anerkjent min langrenns satsing. I min barndom var flere av mine venner engasjert i langrenn

		Spørsmål 5					Total	
		1	2	3	3	4		5
Spørsmål 9	2 Count	2	1	0	0	0	2	5
	% of Total	1,9%	,9%	,0%	,0%	,0%	1,9%	4,7%
3	Count	4	6	3	1	9	4	27
	% of Total	3,7%	5,6%	2,8%	,9%	8,4%	3,7%	25,2%
4	Count	7	6	9	0	16	8	46
	% of Total	6,5%	5,6%	8,4%	,0%	15,0%	7,5%	43,0%
5	Count	1	4	2	0	10	12	29
	% of Total	,9%	3,7%	1,9%	,0%	9,3%	11,2%	27,1%
Total	Count	14	17	14	1	35	26	107
	% of Total	13,1%	15,9%	13,1%	,9%	32,7%	24,3%	100,0%

Uthevete antall og prosentandeler for enige og helt enige er slått sammen i teksten

5. DISKUSJON

5.1 Foreldrene som rollemodeller i sosialisering til idrett

5.1.1 Hyppig samvær med familien på ski

Denne undersøkelsen viser at hyppige samvær med familien på ski i barndommen skaper et vesentlig grunnlag for den personlige identitet som ender opp med å bli best i skiløping. Mer enn ni av ti norske skiløpere var ofte sammen med familien på ski i barndommen, mot knapt tre av fire i USA. Dette representerer en spesifikk sosialiseringsprosess som bekrefter studiene til Bloom (1985), Côté (1999) og Soberlak (2001) og deres karakteristikk av barndomsårene fram til 15 års alderen, "the sampling years". Samtidig kan forskjellen på nesten tjue prosent mellom USA og Norge være uttrykk for et kulturfenomen som stikker både dypere og bredere enn det en sosial familieaktivitet isolert sett representerer. Dette kan være en bekreftelse på antakelsen om at Norge er en ledende langrennsnasjon nettopp på grunn av en sterk kulturell identitet med forankring i skiidrett generelt og langrenn spesielt. Her kan en finne en bit av forklaringen på at det er den sterke identifiseringen med skiløpingen som ligger til grunn for de norske skiprestasjonene. I dette perspektivet mangler USA noe i forhold til Norge, til tross for at nordamerikanere har beholdt tilbøyeligheten til å identifisere seg med sin europeiske bakgrunn. Mange lever dessuten under naturforhold som tilsvarer det vi gjør i Norge.

Med så høy samlet bekreftelse av hyppig familieaktivitet på ski, så blir det ikke rom for å gå så mye systematisk inn på ulikheter mellom de tre graderte prestasjonsnivåene i henholdsvis Norge og USA.

Konklusjonen må bli så entydig som det nesten er mulig å få den, og kan ende ut i følgende budskap til foreldre: "Dersom du ønsker at ditt barn skal bli god i langrenn, så må du under

oppveksten være ofte sammen med det på ski.” Det er sannsynlig at denne erkjennelsen kan være overførbar til nesten hvilken som helst idrett, noe som er bekreftet i andre studier (Bloom, 1985, Côté, 1999 og Soberlak, 2001).

5.1.2 Foreldrenes konkurransebakgrunn i langrenn

Andelen foreldre med konkurransebakgrunn i langrenn er i gjennomsnitt noe høyere i USA (48,6 %) enn Norge (43,6 %). Forskjellen er ikke stor og bekreftes langt på vei ved sammenligning av de ulike gruppene etter prestasjonsnivå. Noe av det mest iøynefallende her er jevnheten mellom de to beste prestasjonsgruppene i USA, der rundt halvparten har foreldre med konkurransebakgrunn. Gruppe 3 i Norge ligger heller ikke så langt unna. Derimot framstår ett interessant avvik. Den norske gr.1 skiller seg markert ut ved at bare vel en tredjedel av foreldrene har konkurransebakgrunn. Når vi kan slå fast at denne gruppa representerer verdens aller beste skiløpere, så peker dette faktum i retning av og bekrefter alle de andre kjente og ukjente kriterier for internasjonal toppsuksess i langrenn. En annen forklaring kan være at langrenn i USA er subkultur i større grad enn i Norge. Foreldre med konkurransebakgrunn vil derfor kunne framstå som et relativt viktigere kulturbærende element i USA. I Norge, der langrenn er en nasjonalidrett, har en et større mangfold av kulturbærende elementer for denne idretten, og kanskje særlig for de aller beste. Den spesifikke toppidrettskulturen for langrenn er høyt utviklet, og kommer nettopp den ypperste eliten til gode. Likevel kan ikke verdien av denne foreldrebakgrunnen feies unna. Andelen av disse foreldrene er så stort i begge landene at det representerer en åpenbar og viktig andel av den totale prestasjonskulturen i langrenn.

I den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik og Gilberg, 1999) ser vi at 42,5 % av alle foreldrene hadde konkurranse bakgrunn fra krets- eller nasjonalt nivå, og omtrent alle disse drev med den samme idrett som deres barn skulle bli verdens enere i. Det utgjør om lag den samme andel med konkurransebakgrunn og spesial idrett som gjennomsnittet i denne undersøkelsen. Forholdet bekreftes dermed i begge disse to undersøkelsene.

Denne foreldrebakgrunnen utgjør en relativ lik faktor. Den ser ut til å være viktig både for toppidrett generelt og skiidrett spesielt. Men for å oppnå den ypperste internasjonale topp, så holder ikke dette. Da er det bare et bidrag på veien.

5.1.3 Foreldres støtte

Foreldreengasjement- og støtte har i følge responsen, vært nærmest maksimal i begge landene. Dette bekrefter og forsterker tidligere studier (Bloom, 1985, Hellstedt, 1987 og 1995, Van Yperen, 1995, Côté, J., 1999, Soberlak, 2001, Eriksson, S.,2001). Men et kritisk blikk på disse sterke tallene reiser raskt et spørsmål om hvorvidt de norske og amerikanske skiløperne legger det samme i begrepene foreldrestøtte og langrennsatsing. Ser en på omfanget av foreldreengasjement knyttet til skideltakelse sammen med barna, så skulle en forvente større forskjell mellom landene. Imidlertid kan dette oppveies av større økonomisk støtte, mer omfattende foreldre transport og andre ulike faktorer i USA.

5.1.4 Foreldre transport relatert til avstandene mellom hjem og skiløyper

Mens hele ni av ti i Norge ble kjørt av sine foreldre til de fleste skitreninger, gjaldt dette for bare seks av ti i USA. Forklaringen på denne store forskjellen åpner for ulike fortolkninger: En årsak kan være foreldrenes motivasjon, som eventuelt er mye høyere i Norge enn den er i USA. En annen nærliggende fortolkning er betydningen av avstanden mellom hjem og skiløypene som regelmessig ble brukt. Denne avstanden må i alle fall ha vært over den minimumsdistanse de fleste kan tolerere, for å velge å gå med hendene fulle av ski og staver, og defineres her til mer enn 1 km. Langrennssko er heller ikke det mest bekvemme en kan gå med uten ski på beina. Dessuten hører sekk med aktuell skismøring og tøyskift også med. En medvirkende faktor kan være den to år lavere sertifikatalderen i USA (16år) enn i Norge (18 år), slik at de tidligere kan kjøre selv. Organisert felles transport kan dessuten være mer omfattende i USA, og mye tyder på det. I alle fall vil skiløperne i USA i betydelig større grad enn i Norge ha behov for alternativ organisert fellestransport til de skiløypene som ligger lengre enn gangavstand (dvs. inntil 1 km) hjemmefra.

Selvsagt ville det være mulig å gå lengre enn dette. Men både i Norge og USA har treningseffekten av denne mulige, men ubekvemme gangturen tydeligvis blitt nedprioritert til fordel for å bruke den tiden en sparer ved kjøring til å trene tilsvarende lengre på ski. Kjørekostnadene ser altså ikke ut til å ha blitt tillagt avgjørende betydning for de som har endt

opp med å bli blant de beste skiløperne. Imidlertid kan en ikke se bort fra at dette har vært en viktig barriere for i det hele tatt å bli rekruttert til langrenn.

Spørsmålet en sitter igjen med er hvilket omfang det er på eventuelt alternativ og organisert kjøring i USA. Eller kanskje det er slik at de som bor på disse avstandene fra skiløypene trener mindre på ski og kompenseres med økt alternativ trening? I så fall vil det bety mindre omfang av den spesialtreningen som er nødvendig på høyt nivå i all idrett. Omfattende organisert kjøring kan også utgjøre ytterligere krav til planlegging og struktur i tilværelsen, utover det som allerede ligger i bunnen. Konsekvensene kan bli økt stress og utmatting i en idrett som forutsetter alt det overskudd en kan få utenom trening og konkurranser. Individuell familiebasert transport åpner for større grad av frihet og mindre rutinemessig stress for skiløperen, men det koster mer av både tid og penger for de transporterende foreldrene. Dette er det daglige, rutinemessige slitet det ser ut til at foreldrene må være motivert for å tåle.

Funnene i denne undersøkelsen avslører med all tydelighet at distansen mellom hjem og skiløype framstår som en sterkere barriere for de amerikanske skiløperne og deres foreldre enn for de norske.

Samtidig er omfanget av foreldrekjøring mellom hjem og skiløype en suksessfaktor i langrenn. Dette dokumenteres gjennom den nære sammenhengen mellom norsk langrennssuksess på den ene siden og stort omfang på foreldrekjøring i barne- og ungdomstiden på den andre siden. Den motsatte sammenhengen finner en mellom USA's manglende suksess i langrenn og betydelig lavere omfang på foreldre kjøring. På samme vis ser distansen mellom hjem og skiløype også ut til å være en suksessfaktor. I Norge bor langt flere skiløpere betydelig nærmere skiløypene, enn i USA. Samtidig blir denne konklusjonen bekreftet og forsterket ved at den beste prestasjonsgruppen i Norge også har den korteste avstanden mellom hjem og skiløype. Den nest beste gruppa har den nest korteste avstanden.

Den omfattende transporten av de norske skiløperne spesielt, bidrar til en avliving av myten om at dette hemmer utviklingen av utholdenhet og høy prestasjonsevne hos langrennsløpere. Tvert i mot, denne transporten ser ut til å være fordelaktig med tanke på rask og bekvem atkomst til skiløypa, og mer tid og energi til effektiv skitrening. Selv om tid og avstand fungerer som en barriere både i USA og Norge, så dokumenteres det her at nesten alle de norske skiløperne samlet sett har blitt foreldrekjørt, med unntak av noen ytterst få som kan ha

gått til fots eller syklet (kun de tre usikre i den norske undersøkelsen kan ha benyttet alternativ transport regelmessig). Disse funnene gir assosiasjoner til de etablerte erkjennelsene om at lang skolevei var grunnlaget for både de gamle nordiske skiløpernes og de nye afrikanske langdistanseløpernes dominans i internasjonal toppidrett. Det er god grunn til å anta at de gamle beretningene var sanne, men betyr det at dette fenomenet fortsatt er gyldig i dag? Funnene i denne undersøkelsen tyder ikke på det, i alle fall ikke for de beste moderne langrennsløperne.

5.1.5 Foreldrenes forventninger

Bare vel en av ti i Norge og tre av ti i USA gir sin tilslutning til utsagnet om at ”mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store”. Disse svarene er i overraskende grad helt motsatt av hva en umiddelbart skulle tro på bakgrunn av det entydig store foreldreengasjementet og den støtten foreldrene har vist. En slik foreldreatferd kan representere et mangetydig signal om forventninger som kan peke både i den ene og andre retningen. Aller ytterst i denne enden ligger forventningspresset, som i alle fall kan elimineres her. Sett i lys av at fire av ti i USA og nesten fem av ti i Norge ikke kan ta stilling til utsagnet, så vil et forsøk på fortolkning av dette åpne for noen interessante resonnementer.

Dette forvirrende responsbildet avslører stor usikkerhet om hvilke psykologiske mekanismer en selv har vært utsatt for, og hva som egentlig menes med store forventninger. En slik usikkerhet er høyst relevant og forståelig når en tar i betraktning kompleksiteten i forståelsen av dette begrepet.

En umiddelbar, forenklet og nærliggende konklusjon av funnene her, er at lave eller ingen forventninger fra foreldre må være en betydelig suksessfaktor i langrenn, noe som både er klart i strid med, men også til dels bekrefter tidligere idrettsforskning. Derimot vil en slik konklusjon være klarere i strid med den toneangivende oppdragelses- og ledelsesforskning på området. Derfor er kanskje den store andelen, som er så usikre på hva de skal svare det mest oppsiktsvekkende her. Ligger det noen skjulte tabuer i bunnen, eller står vi overfor uklar eller ulik forståelse av forventningsbegrepet? Tabuet kan, i alle fall i Norge, ligge i at vi på grunn av det store foreldreengasjementet i langrenn og annen idrett har hatt en langvarig og velkjent idrettspolitisk debatt om forventningspress, frafall og rekrutteringssvikt. Konsekvensen kan bli at mange skiløpere mer eller mindre bevisst ønsker å distansere seg fra risikoen med å bli

assosiert med dette. Mange kan være forledet til å tro at forventning mer er en fiasko- enn en suksessfaktor slik det ble konkludert med i den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik & Gilberg, 1999). Av den grunn kan en ikke se bort fra at mange er mer eller mindre ubevisste ”ofre” for å ha avgitt såkalte ”politisk korrekte svar”. Sett i lys av dagens høye kunnskaps- og utdanningsnivå, så utgjør dette et stadig økende metodisk problem i denne type forskning (Bergsgard, 2005).

Forventningsbegrepet kan for mange være et enkelt og konkret begrep som knyttes opp mot og begrenses til de ord som foreldre direkte har uttalt. I realiteten er imidlertid dette begrepet i mye større grad et motivasjonspsykologisk begrep med betydelig grad av kompleksitet. Non-verbale signaler kan ha betydd mer for idrettsutøveren enn ord som blir direkte uttalt. Mange skjulte signaler kan bli tolket eller feiltolket. Egne, personlige forventninger oppstår i en interaksjon med omgivelsene, og de kan ofte ende opp med å bli sterkere enn forventningene fra omgivelsene.

Det er vanskelig å forestille seg at barn- og ungdom ikke oppfatter foreldreengasjement som uttrykk for forventninger. Sannsynligheten er stor for at foreldrenes engasjement vil kunne ende opp med store selvpålagte forventninger som i neste runde vil kunne oppleves som press. I så fall er sammenhengen med foreldrenes forventninger nær. Spørsmålet i undersøkelsen dreide seg imidlertid om foreldrenes grad av forventninger.

Kan hende spørsmålet skulle ha vært begrenset til om foreldrene i det hele tatt hadde forventninger i stedet for å spørre om de var *store*? Ved å se nærmere på svarprosenten for henholdsvis uenige og helt uenige hver for seg, så blir bildet noe mer nyansert. Her finner vi at 24,1 % av de norske og 17,4 % av de amerikanske er uenige i at forventningene har vært store. Men det betyr ikke at de ikke hadde hatt forventninger. Bare 17,6 % av de norske og 8,3 % av de amerikanske er helt uenige, og selv disse kunne ha hatt små eller opp til middels grad av forventninger fra sine foreldre.

I et slikt perspektiv blir andelen av enige og helt enige på henholdsvis 11,2 % i Norge og 33,1 % i USA å betrakte som en relativt større andel enn først antatt, særlig i USA. De betydelig mer omfattende og større foreldreforventningene i USA enn i Norge kan imidlertid være uttrykk for en negativ motivasjonsfaktor i forhold til suksess. Det blir en nærliggende konklusjon sett på bakgrunn av den store nivåforskjellen i langrenn mellom Norge og USA.

Men når en imidlertid her tar høyde for at Norge er en ledende langrennsnasjon i verden, representert ved løperne fra sin høyeste nivågruppe, så må nødvendigvis funnene her bli de mest talende. I denne gruppa (gr.1) hadde nesten en av fem store foreldreforventninger, mens ingen i den dårligste gruppa (gr.3) hadde det, og om lag midt i mellom lå gr.2. Samtidig viste gr.1 den laveste usikkerhet med 27,0 %, mot gr.2 med 47,8 % og gr.3 med hele 76,0 % usikre.

Dette skulle være talende nok, men svekkes altså av at de interne forholdene i USA er stikk motsatt. Her ligger det skjulte nasjonale kulturforskjeller, som ikke er lett å se. En mulig forklaring kan være at den større gjennomsnittelige andelen av store forventninger i USA kan være et uttrykk for at der ligger skjult et enda høyere forventningsnivå, et nivå som kan ha bikket over til et prestasjonshemmende press. Det vil i så fall være typisk amerikansk slik det kommer til uttrykk i den ferske kulturalanalytiske boken om amerikansk langrenn med den ironiske tittelen "No Pain, No Gain" av Taylor (2004).

5.1.6 Foreldrerelasjoner, hovedansvar og sosioøkonomisk status i oppveksten

Mer enn ni av ti skiløpere både i Norge og USA vokste opp med begge foreldrene. Med tanke på den høye skilsmisseprosenten i begge disse to landene, så er dette funnet overraskende også når vi tar høyde for at det har vært svært sjelden at skilsmisser har endt med delt foreldreansvar. Hvordan skal dette kunne forklares? Det må ligge en eller flere viktige fellesnevne bak dette.

Mens langrenn i Norge er en nasjonalidrett som samtidig representerer en subkultur som andre idretter, så er langrenn bare en subkultur i USA. En stor fellesnevner i Norge er at langrenn er en tradisjonsrik idrett, som for en stor del bærer med seg et verdigrunnlag fra en tradisjonskultur der familien til alle tider har vært det bærende fundament. I begge landene har imidlertid familien vært ansett som en viktig forutsetning for barnas opplevelse av trygghet og stabilitet i tilværelsen, noe som er avgjørende for en god vekst- og utviklingsprosess gjennom barndommen. Dette er det beste grunnlag for å møte livets utfordringer, noe som er veldokumentert i utviklingspsykologien.

De samme funn som her er gjort bekreftes i flere studier der 90 – 100 % av alle utøverne vokste opp hos begge foreldrene under hele oppveksten (Côté, 1999, Breivik & Gilberg, 1999, Eriksson, 2001).

Identifisering og motivasjon henger uløselig sammen. Derfor skal en ikke se bort fra at et tradisjonsbærende miljø kan bidra til en sterk identifisering med den idretten som ligger i denne tradisjonen og som er høyt verdsatt i miljøet. Identitet utgjør en betydelig motivasjonsfaktor for engasjement på områder en identifiserer seg med.

Alle utøverne (100 %) fra begge landene i denne undersøkelsen befant seg i oppveksten på et sosioøkonomisk nivå fra lavere middelklasse og opp. Av disse befant om lag ni av ti seg i middelklassen og øvre middelklasse, hvorav ca. to av tre i førstnevnte. Dermed skulle den økonomiske standarden være lagt for mulighetene til suksess i skiløping.

I den moderne familie med økt likestilling er som regel begge foreldrene yrkesaktive. Dette er en avgjørende forutsetning for god økonomi for flertallet som finnes på noe varierende nivå innenfor middelklassen. En slik økonomisk ressurs ser ut til å være en forutsetning for stort engasjement i idrett for både barn og voksne. Dette er bekreftet i flere nyere studier (Côté, 1999, Breivik & Gilberg, 1999, Vaage, 2004).

På laveste sosioøkonomiske nivå finner vi ingen i utvalget, og det er ingen overraskelse. Det finnes vel knapt noen mennesker på dette nivået i Norge. Derimot vet vi at USA her en slik sosioøkonomisk klasse. Men den fungerer neppe rekrutterende til den ressurskrevende skiidretten.

5.2 Søskenenes rolle og betydning

Når vel tre av fire i Norge hadde søsken som var engasjert i idrett generelt, og vel to av tre i USA hadde søsken som var engasjert i langrenn spesielt, så ville det være nærliggende å definere dette som en suksessfaktor. Men det synes ikke å være i overensstemmelse med utøvernes oppfatning. *Bare en av tre fra hvert av landene mener at deres søsken hadde stor betydning for deres utvikling som langrennsløper.* Langt flere av disse skiløperne ser ut til å ha utviklet seg godt uten betydelig innflytelse av sine søsken (gjennomsnittlig 47,2 % i Norge

og 38,4 % i USA). Noe overraskende er det at gr.1 i USA forsterker denne uavhengigheten av søsknene ved en tilslutning til utsagnet fra bare 25 %, mens tilsvarende for gr.1. i Norge er 37,8 % og høyere enn gjennomsnittet. Denne forskjellen er interessant. Søsknene har hatt større betydning for et større antall av verdens absolutt beste skiløpere, enn for alle andre skiløpere på dårligere prestasjonsnivå i begge de to landene.

Den relativt lave betydningen av søsknenes innflytelse på langrennskarrieren som er funnet her, er imidlertid ikke i overensstemmelse med de funn som ble gjort i den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik & Gilberg, 1999), *der to av tre tilla søsknene stor betydning for deres idrettskarriere*. Kontrollgruppa var imidlertid identisk med funnene i denne skiundersøkelsen, der bare en av tre mente at søsknene har hatt stor betydning. Derimot var det hele tre av fire, og presist likt (77,8 %) i begge disse to undersøkelsene fra Norge som hadde idrettsaktive søsken. Men færre av disse tilla altså søsknene sine stor betydning for sin idrettskarriere, og aller færrest av skiløperne.

I denne ski undersøkelsen er søsknenes betydning som sosiokulturell suksessfaktor liten, ved at bare en av tre langrennsløpere på høyt nivå kan bekrefte det. Med tanke på den store andelen søskenengasjement i idrett generelt og, eller langrenn spesielt (tre fjerdedeler i Norge og to tredjedeler i USA), så er dette resultatet vanskelig å både forstå og tro. Derfor er det god grunn til å reise spørsmål ved om mange av disse langrennsløperne egentlig forstår hvilken grad av betydning søsknene kan ha hatt for deres utvikling?

5.3 Vennenes rolle og betydning

Når godt over halvparten av de beste langrennsløperne fra USA og nærmere to tredjedeler fra Norge har hatt venner som har drevet med langrenn, så utgjør dette en vesentlig sosialiseringfaktor. Men dette er vel ikke noe mer merkelig enn at det bekrefter et forhold som gjør seg gjeldende i mange andre av livets sammenhenger. Barn blir lett påvirket av sine omgivelser, og ikke minst av sine venner. I denne sammenheng må venneflokken kunne defineres som kulturbærere av langrenn. Imidlertid er det overraskende at denne sammenfallende interessen ikke ser ut til å gjøre seg like mye gjeldende på elitenivå i USA. Her ser vi at bare 45,0 % av gr. 1, bestående av eliten i USA, har hatt venner som i barndommen var engasjert i langrenn, mens tilsvarende for gruppe 2 og 3 var henholdsvis

58,8 og 63,1 %. Med andre ord er venners ski engasjement mindre omfattende for de aller beste i USA, enn for de nest beste. I Norge er det derimot ubetydelig forskjell mellom de ulike nivågruppene

En større andel av de norske skiløperne (64,9 %), og uansett nivå, har venner som er engasjert i langrenn enn i USA (57,0 %), der de aller beste faktisk har færre slike venner enn de på lavere nivå. Forskjellen (7,9 %) er stor nok til at det kan være en indikasjon på en ytterligere og vesentlig kulturforskjell mellom Norge og USA knyttet til sosialiseringprosessen i langrenn.

Når det gjelder venners anerkjennelse av langrennsatsingen så er funnene fra Norge (67,6 %) og USA (70,1 %) svært like, og med et tilsvarende homogent forhold mellom de ulike nivågruppene i begge landene. Imidlertid avviker funnene her noe fra den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik & Gilberg, 1999) der bare 61,1 % tilla vennene noe eller stor betydning for at de fortsatte å satse på idretten. Til sammenligning er tilsvarende andel for gr.1 i USA og Norge henholdsvis 70,0 % og 72,9 %. Dermed er venners anerkjennelse av langrenns satsing ca. 10 % enheter mer omfattende for de aller beste langrensløperne i USA og Norge, enn deres betydning er for de aller beste utøvere i andre idretter i Norge.

Det er faktisk noen flere venner utenfor langrenn som anerkjenner langrenns- satsingen (21 venner/19,4 % av totalen i Norge og 24 venner/22,2 % av totalen i USA) enn langrennsengasjerte venner i barndommen som ga tilsvarende anerkjennelse (18 venner/16,7 % av totalen i Norge og 13 venner/11,9 % av totalen i USA). En forklaring kan være at mange langrennsengasjerte venner fra barndommen faller fra denne idretten etter hvert, og før langrennsatsingen starter for alvor. Samtidig etableres gradvis nye venneforbindelser for de som fortsetter. Dette er en tendens som bekreftes i den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik, & Gilberg, 1999). Der fant en at andelen med venner innen idretten falt fra 75,0 % til 50,0 % i løpet av barne- og ungdomsårene.

Ulike undersøkelser med ulik spørsmålsstilling om det samme tema vil nødvendigvis kunne gi ulike svar. Derfor kan bildet fortone seg noe forvirrende når en forsøker å sammenligne resultatet fra slike undersøkelser som også kan være rettet tet mot ulike utvalg av målgrupper. For øvrig er det ingen automatikk i at det er samsvar mellom antall venner som drev samme idrett, og den betydning disse vennene har hatt for den idrettslige utviklingen til de mange

ulike personlighetstyper en kan finne i idretten. Den sammenhengen kan være kompleks og påvirket av mange andre faktorer og sammenhenger, kanskje særlig av psykologisk art. En skal ikke se bort fra at det kan være litt vanskelig for idrettsvenner og konkurrenter fra barndommen å skulle anerkjenne en suksess de selv ikke har oppnådd. Bitterhet og kanskje også misunnelse kan sitte dypt.

6. KONKLUSJON

Når mer enn ni av ti av de beste skiløperne i Norge og knappe tre av fire i USA var ofte sammen med familien ute på ski i barndommen, så framstår dette som en viktig og grunnleggende forutsetning for å nå så langt. Dette er et overbevisende uttrykk for foreldrenes engasjement og sosiokulturelle ståsted. Men samtidig kan dette være en avslørende indikasjon på at dette er en bit av USA`s manglende internasjonale suksess i skisporet, for her var det færre engasjerte foreldre. Den grunnleggende forutsetning for denne foreldreinnflytelsen, er imidlertid at mer enn ni av ti av disse barna har vokst opp med begge foreldrene. Dette gjelder for begge landene og er ytterligere et uttrykk for sterke familierelasjoner.

Kontinuerlig trygghet og stabilitet gjennom hele barndommens lange tidsspenn, ser derfor ut til å være et av de beste bidrag til å kunne skape den personlighetsvekst og utvikling, som kreves i denne olympiske idretten. Dessuten avspeiler disse idrettsfamilienes sosioøkonomiske status hvilke krevende materielle ressurskrav som må ligge til grunn for de ski prestasjonene det her er snakk om. Her finner vi at to av tre har vokst opp i middelklassen, og en av tre i øvre middelklasse i begge landene. Det er ingen vesentlig forskjell mellom nivågruppene i noen av landene, slik at dette bildet er ganske entydig. Intakte familier i en trygg og stabil sosial livssituasjon og med relativt solide økonomiske rammebetingelser, ser ut til å være en grunnleggende betingelse for utvikling av moderne skiløpere til et høyt prestasjonsnivå (Carlsson, 1991).

Den sterkeste bekreftelse på foreldrerollens betydning finner vi i responsen på det generelle utsagnet om at ”mine foreldre har støttet meg i min langrennssatsing”. Når så å si alle i Norge og ni av ti i USA gir sin bekreftende tilslutning til utsagnet, så er det overbevisende. Foreldrerollen kan knapt bli sterkere med tanke på å bidra til maksimale betingelser for utvikling av gode skiprestasjoner. Men en generell oppfatning er en ting mens konkret handling er noe helt annet. Det er gjennom handling at foreldrestøtten virkelig kan avsløres og bekreftes. Fra flere andre studier er det dokumentert at transport til og fra trening og konkurranser utgjør en av foreldrenes viktigste støttefunksjoner. Denne handlingen

konkretiseres gjennom utsagnet om at ”mine foreldre kjørte meg til de fleste skitreninger”. Hele ni av ti i Norge gir sin tilslutning til utsagnet, mens tilslutningen i USA har falt til seks av ti. Her begynner tegnene å vise seg med tanke på viktige og sosialiserende suksessfaktorer. Forskjellen mellom landene er på hele 30,0 % i de norske skiløpernes favør. Dette fortrinnet blir ytterligere forsterket av at nesten tre ganger så mange norske skiløpere har relativt kort avstand (under 5 km) til skiløypa, enn de amerikanske. Men selv dette er ikke nok. På de lengste avstandene (mer enn henholdsvis 10- og 20 km) er forholdet snudd. Her er det mer enn tre ganger flere amerikanske enn norske, som har så lang reiseavstand. Mens alle de norske skiløperne blir kjørt av sine foreldre på disse lengste avstandene, så gjelder dette for bare vel en av fire av de amerikanske.

Foreldrene som rolle- og kulturbærere av prestasjonskulturen har vi forsøkt å få delvis svar på ved å spørre om ”en eller begge av foreldrene har vært konkurranseløpere i langrenn”. Her er det viktig å erkjenne at kulturbærende rollemodeller kan være så mangt, også i langrenn, men at intensjonen her var å identifisere en liten bit av den spesifikke prestasjonskulturen for nettopp langrenn. Nærmere halvparten av løperne i henholdsvis Norge og USA har foreldre med en slik bakgrunn. Dette bekrefter antakelsen om at foreldrenes konkurransebakgrunn er et viktig bidrag i formidlingen av den mer eller mindre definerbare og spesifikke prestasjonskulturen i langrenn. Her ligger mye erfarings- basert kunnskap og innsikt, som nok også kommer det øvrige skimiljøet til gode. Likevel er det overraskende å se at den norske elitegruppa (gr.1) hadde lavest andel med vel en av tre, som hadde foreldre med en slik bakgrunn. Andre forhold er derfor åpenbart relativt mye viktigere for den ekstreme suksessen, som denne gruppa representerer. Funnene i den norske toppidrettsundersøkelsen (Breivik og Gilberg, 1999) ligger om lag midt i mellom gjennomsnittstallet og den norske elitegruppa i min skiundersøkelse.

Norges internasjonale dominans for nettopp denne aktuelle generasjon skiløpere er sammenfallende med erkjennelsen om foreldrenes rolle og betydning, som her er dokumentert. De norske foreldrene har generelt og i sum et betydelig større engasjement enn de amerikanske. Den familiepart som har størst og avgjørende innflytelse på hele prosessen fram mot dette nivået er også foreldrene, foruten utøveren selv. Dette bekreftes gjentatte ganger fra alle de ulike innfallsvinklene en tar i denne undersøkelsen, samt flere tidligere studier av foreldrerollen i idrett som det her er henvist til.

En skulle tro at det store foreldreengasjementet skulle oppleves som et uttrykk for store forventninger hos utøverne. Men det synes ikke å være tilfelle, heller tvert om. Bare vel en av ti i Norge og tre av ti i USA gir i gjennomsnitt sin tilslutning til at ”mine foreldres forventninger til mine langrennsprestasjoner var store”. Imidlertid blir dette bildet noe forvirrende ved at nesten halvparten i Norge og fire av ti i USA ikke kan ta stilling til utsagnet. Samtidig ser vi at internt i Norge er det elitegruppa (gr.1) som gir sin største tilslutning med nesten en av fem, mens ingen i den dårligste gruppa gjør det. Nettopp denne elitegruppa var best i verden.

I USA er forholdet derimot stikk motsatt. Svarfordelingen tyder på at forståelsen av forventningsbegrepet oppfattes som komplisert for de fleste, og at mange kan ha blitt ubevisste ”ofre” for å ha avgitt ”politisk korrekte svar”. Dette siste synes faktisk å representere et utbredt demokratisk problem i den kritiske samfunnsdebatt, i alle fall i Norge. Mer presise konklusjoner forutsetter økt grad av kunnskap og bevissthet hos respondentene. Her synes det å være behov for mer omfattende og nyanserte studier, for å komme nærmere den sanne virkelighet.

Resultatet av foreldrenes status, rolle og engasjement er at de i avgjørende grad har bidratt til å skape det vi kan kalle ”idrettsfamilier”. Bekreftelsen på det er ikke bare de gode skiløperne i denne undersøkelsen, men også idretts- og skiengasjementet til søsknene. To til tre av fire av de beste skiløperne i henholdsvis USA og Norge har søsken som var engasjert i idrett generelt eller langrenn spesielt. Når imidlertid bare en av tre i begge landene tillegger søsknene stor betydning for sin utvikling som langrennsløper, så er det rimelig grunn til å reise et spørsmålstegn ved det. Det er kanskje ikke åpenbart at man forstår de sosialpsykologiske mekanismene som har virkning på en selv, og i hvilken grad man kan ha vært påvirket av dette. Den fulle effekten av denne påvirkningen vil det forøvrig være vanskelig å være så sikker på. Funn fra den tidligere norske toppidrettsstudien bekreftes her med hensyn til andelen søsken som driver idrett, men avviker ved at om lag en tredjedel flere tillegger søsknene noe eller stor betydning for deres egen idrettskarriere (Breivik og Gilberg, 1999). For øvrig synes tidligere studier av søskenrollen å være så sprikende i både problemvinkling og funn at dette forutsetter ytterligere oppmerksomhet i framtidige studier av familiedynamikk i idrett, slik det også ble framholdt av Côté, (1999).

Vennene står utenfor familien, men kan samtidig ha en så stor daglig nærhet at deres påvirkningskraft forventes å ha betydning. Rundt seks av ti av skiløperne i begge landene hadde venner i barndommen som var engasjert i langrenn. Om lag to tredjedeler hadde venner som alltid hadde anerkjent deres langrenns satsing. Av disse besto om lag en tredjedel i begge landene av andre venner, som stod utenfor skisporten, og det representerer et nytt og interessant funn. Vennene utenfor idretten ser ut til å ha stor betydning for idrettskarrieren gjennom anerkjennende holdninger til idrettsengasjement og idrettsprestasjoner. Disse vennene spiller en betydelig større rolle enn forventet.

Oppmerksomheten rundt venner i idretten har generelt vært betydelig mer omfattende i tidligere studier enn søskenes rolle, til tross for at begge gruppene representerer jevnaldrende i utøvernes nærmeste krets. Men også her har innfallsvinkler og funn i stor grad vært så sprikende at sikre bekreftelser blir vanskelig å finne. I framtidige studier blir det derfor viktig å samordne problemvinklingene mer. Denne ski undersøkelsen finner bare delvis bekreftelse i den sammenlignbare norske toppidrettsstudien (Breivik og Gilberg, 1999) ved at det er et noenlunde samsvar i forhold til vennenes anerkjennelse og betydning for idrettskarrieren.

Familiens totale rolle og betydning for rekruttering og utvikling av de beste skiløperne framstår som et helt avgjørende grunnlag for suksess. Først og fremst kan dette knyttes til foreldrene. Denne skistudien bekrefter dessuten tidligere studier fra andre idretter. Derfor må denne konklusjonen kunne sies å være allmenngyldig for prestasjonsidrett generelt. De ferskeste bekreftelsene finner vi i to norske studier. Den ene studien tar for seg 250 unge og lovende fotballspillere og langrensløpere i Norge. Her blir det konkludert med at familien utgjør den viktigste faktoren for den idrettslige utviklingen (Bergsland, 2003). Den andre studien er en oppfølgingsstudie av 100 barn og deres familier gjennom fire år fra 1. til 4.klasse, knyttet til fysisk aktivitetsnivå og konsekvensene av det. Konklusjonen er at småskolebarn først og fremst er produkter av familien sin, og at familiens livsstil i svært høy grad påvirker barnas fysiske aktivitetsnivå (Mjaavatn, og Gundersen, 2005). Dette viser familiedynamikkens kobling mellom småbarnalderens oppvekstvilkår og høye idrettsprestasjoner i sene ungdomsåer. Imidlertid må en samtidig erkjenne begrensningen i at familien alene ikke kan bidra til oppnåelsen av de absolutt ypperste prestasjoner. Familien skaper fundamentet og byggverket over, men ikke tårnet, selv om den bidrar også her.

Konsekvensene av de erkjennelsene en her står overfor peker i retning av å betrakte idretten som et resultat av samfunnet omkring. Idrettsprestasjonene avspeiler familienes totale vilkår og livssituasjon, og blir dermed en målestokk for ikke minst familiepolitikken. Dersom et samfunn er velorganisert med en god familiepolitikk, så øker mulighetene for å kunne oppnå både stor idrettsdeltakelse og gode idrettsprestasjoner også på de aller høyeste nivåene.

LITTERATURREFERANSER

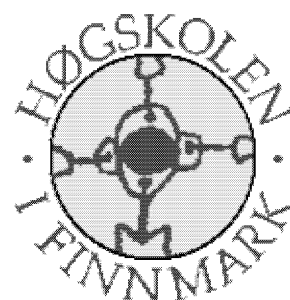
- Abernethy, B., Wood, J. M., & Parks, S. (1999). Can anticipatory skills of experts be learned by novices? Research Quarterly for Exercise and Sport, **70** (3), 313-318.
- Babbie, E. (1973). Survey Research methods. Wadsworth.
- Bandura, A. (1986). Social Foundations of thought and action: a social cognitive theory. Prentice -Hall series in social learning theory, 1986.
- Bergsgard, N. A. (2003). Fornuft og Følelser. Unge, lovende idrettsutøvere på spranget til en toppidrettskarriere. Telemarksforskning- Bø, Norway: Arbeidsrapport nr.2, 2003.
- Bloom, B.S. (Ed.). (1985). Developing talent in young people. New York: Ballantine.
- Breivik, G., & Gilberg, R. (1999). Hvorfor de beste ble best? Norges Idrettshøgskole, Institutt for samfunnsvitenskap, Oslo.
- Brustad, R.J. (1988). Affective outcomes in competitive youth sport: The influence of intrapersonal and socialization factors. Journal of Sport & Exercise Psychology, **10**, 307-321.
- Brustad, R.J. (1993). Who will go out and play? Parental and psychological influences on children's attraction to physical activity. Pediatric Science, **5**, 210-223.
- Brustad, R.J. (1996). Attraction to physical activity in urban school children: Parental socialization and gender influences. Research Quarterly for Exercise and Sport, **67**, 316-323.
- Carlsson, R. (1991). The Path to the national level in Sport. Stockholm Institute of Education Department of educational research, Stockholm.
- Colley, A., Elington, E., & Elliot, E. (1992). Sport participation in middle childhood: Association with styles of play and parental participation. International journal of Sport Psychology, **23**, 193-206.
- Côté, J. (1999). The Influence of the family in the Development of Talent in Sport. The Sport Psychologist, **1999**, **13**, 395-417.

- Csikszentmihalyi, M., Rathunde, k, & Whalen, S. (1993). Talented teenagers: The roots of success and failure. New York: Cambridge.
- Dempsey, J. M., Kimiecik, J.C., & Horn, T. S. (1993). Parental influence on children`s moderate to vigorous physical activity participation: An expectancy-value approach. Pediatric Exercise Science, 5(3), 151-167.
- Eccles, J. S., & Harold, R.D. (1991). Gender differences in sport involvement: Applying the Eccles expectancy-Value Model. Journal of applied Sport Psychology, 3, 7-35.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Tesch-Rømer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. Psychological Review, 3, 363-406.
- Eriksson, S. (2001). Vegen til A-landslaget. Aktuell beteendevitenskaplig Idrottsforskning. SVEB:S Årsbok, 2001, Sweden.
- Fry, E. (1977). Fry`s readability graph: Clarifications, validity, and extension to level 17. Journal of Reading, 21, 249.
- Gregson, J. F., & Colley, A. (1986). Concomitants of sport participation in male and female adolescents. International Journal of Sport Psychology, 17, 10-22.
- Hellstedt, J.C. (1987). The coach /parent /athlete relationship. The Sport Psychologist, 1, 151-160.
- Hellstedt, J. S. (1995). Invisible players: A family system model. In S. M. Murphy, Sport Psychology Interventions (pp.117-146). Champaign, IL: human Kinetics.
- Howe, M. J. A. (1990). The Origins of Exceptional abilities. Cambridge: basil Blackwell.
- Kimiecik, J. C., Horn, T. S., & Shurin, C. S. (1996). Relationships among children`s beliefs, perceptions of their parents` beliefs, and their moderate-to-vigorous physical activity. Research Quarterly for Exercise and Sport, 67, 324-336.
- Larsen, T. B. (1993). Den Evige Sne: En skihistorie om Norge. Cappelen, Oslo.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22: No. 140, 1932
- Livingston, J. S. (1999). Harvard business review on managing people. The Harvard business Review paperback series, Boston, Mass.: Harvard Business School Press, c 1999.
- McElroy, M. A., & Kirkendall, D. R. (1980). Significant others and professionalized sport attitudes. The Research Quarterly for Exercise and Sport, 51, 645-653.
- Mjaavatn, P. E., & Gundersen, K. Aa. (2005). Barn – Bevegelse – Oppvekst. Norges Idrettsforbund og Olympiske komite og Høgskolen i Agder, Norway.
- Monsaas, J. A. (1985). Learning to be a world –class tennis player. In B. S. Bloom (Ed.), Developing talent in young people (pp.211-269). New York: Ballantine.

- Mordal, T. (1989). Som man spør får man svar. Tano.
- Nunnally, J. C. (1978). Psychometric Theory. 2.edition McGraw.
- Power, T. G., & Woolger, C. (1994). Parenting practices and age-group swimming: A correlational study. Research Quarterly for Exercise and Sport, 65(1), 56-66.
- Rosenthal, R. & Jacobsen, L. (1977). Pygmalion i klasseværelset. Dansk Gyldendal.
- Scanlan, T. K. & Lewthwaite, R. (1985). Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: III. Determinants of personal performance expectancies. Journal of Sport Psychology, 7, 389-399.
- Scanlan, T. K., & Lewthwaite, R. (1988). From stress to enjoyment: Parental and coach influences on young participants. In E. W. Brown & C. F. Branta (Eds.), Competitive sports for children and youth: An overview of research and issues (pp. 47-58). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Scanlan, T. K., Stein, G. L., & Ravizza, K. (1991). An in-depth study of former elite figure Skaters: III. Sources of stress. Journal of Sport and Exercise Psychology, 13, 103-120.
- Sloan, L. A. (1985). Phases of learning. In B.S. Bloom (Ed.), Developing talent in young People. New York: Ballantine.
- Sloboda, J. A., Howe, M. J. A. (1991). Biographical precursors of musical excellence: An interview study. Psychology of Music, 19, 3-21.
- Soberlak, P. (2001). A retrospective analyses of the development and motivation of professional ice hockey players. Queens University, Kingston, Ontario, Canada.
- Sosniak, L. A. (1985). A long-tem commitment to learning. In B. S. Bloom (Ed.). Developing talent in young people. New York: Ballantine.
- Spector, P. E. (1992). Summated Rating Scale Construction. Sage Publ.
- Stevenson, C. L. (1990). The early careers of international athletes. Sociology of Sport Journal, 7, 238-253.
- Sudman, S. & Bradburn, N. (1983). Asking Questions. Jossey-Bass Publishers.
- Taylor, R. (2002). No Pain, No Gain? Athletes, Parents and Coaches Can Reshape American Sports Culture. Mekanik Street Press. Betel Maine, USA
- VanYperen, N. W. (1995). Interpersonal stress, performance level, and parental support: A longitudinal study among highly skilled soccer players. The Sport Psychologist, 9, 225-241.
- Vaage, O. D. (2004). Rapporter 2004/13, Statistisk Sentralbyrå, Norway.

Weiss, M. R., Wiese, D. M., & Klint, K. A. (1989). Head over heels with success: The Relationship between self-efficacy and performance in competitive gymnastics. Journal of Sport and Exercise Psychology, 11, 444-451.

VEDLEGG 1

LANGRENNSUNDERSØKELSEN 2004

Hvordan vil informasjonen fra undersøkelsen bli brukt?

Forskerne vil bruke resultatene fra denne undersøkelsen til å finne sosio-kulturelle faktorer som kan relateres til suksess blandt skiløpere i Norge og USA.

Hvem støtter denne undersøkelsen?

Høgskolen i Finnmark, Montana State University og landslagstrenerne i langrenn for både Norge og USA.

Hvorfor ønsker vi at du skal gjennomføre denne undersøkelsen?

Du er identifisert som en skiløper på høyt nivå i Norge. Det er derfor viktig at vi kan få mulighet til å lære noe fra din bakgrunn, erfaring og ekspertise knyttet til langrenn.

Er min respons konfidensiell?

Ja. Resultatene fra denne undersøkelsen vil bare bli brukt, analysert og publisert som statistisk data. Derfor vil du ikke bli identifisert gjennom denne prosessen.

Hvem vil få se mine svar?

All respons på spørsmålene vil kun bli sett av forskerteamets medlemmer, uten navn knyttet til data. Undersøkelsen vil forbli konfidensiell.

Hva skal jeg gjøre når jeg er ferdig?

Vennligst legg undersøkelsen i den ferdig frankerte retur konvolutten som følger med.
Dersom du har noen spørsmål, kan du kontakte, Nils-Fredrik Rønbeck (nilsfr@hifm.no).

Takk for din støtte til dette viktige prosjektet for langrennssporten!

Du vil bli belønnet med et sammendrag av sluttrapporten, og informasjon om hvor du kan få tilgang til hele rapporten.

Vennlig hilsen Nils- Fredrik Rønbeck

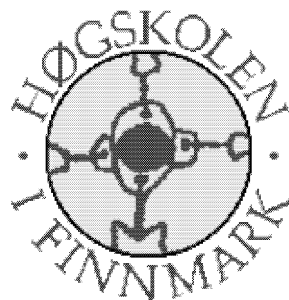
VEDLEGG 2

***SPØRRESKJEMA TIL
LANGRENNSLØPERE***

**EN UNDERSØKELSE AV
SOSIO- KULTURELLE SUKSESS-
KRITERIER I LANGRENN**

og

*Krysskulturell sammenligning
mellom Norge og USA*

5. Ja, jeg er helt enig
 4. Ja, jeg er enig
 3. Jeg er verken enig eller uenig
 2. Nei, jeg er uenig
 1. Nei, jeg er helt uenig
 0. Ikke relevant for meg

11.	Friluftsliv har vært viktig for min utvikling som skiløper.	5	4	3	2	1	0
12.	Kroppsøvfaget i grunnskolen utgjorde et viktig bidrag til min skiidrett.	5	4	3	2	1	0
13.	Kroppsøvfaget i videregående skole utgjorde et viktig bidrag til min skiidrett.	5	4	3	2	1	0
14.	Jeg var flink i de fleste fag både på grunnskolen og videregående skole.	5	4	3	2	1	0
15.	TV-programmer med langrenn har vært en inspirasjonskilde til min satsing på langrenn	5	4	3	2	1	0
16.	Ski-idoler har vært en inspirasjonskilde til min satsing på langrenn.	5	4	3	2	1	0
17.	Gjennomføring av utdanning har vært en begrensning for min utvikling som langrennsløper.	5	4	3	2	1	0
18.	Å måtte utføre en betalt jobb har vært en begrensning for min utvikling som langrennsløper.	5	4	3	2	1	0
19.	Treneren hadde stor betydning for meg inntil 19-årsalderen.	5	4	3	2	1	0
20.	Treneren har hatt stor betydning for meg etter at jeg ble seniorløper	5	4	3	2	1	0
21.	Etter at jeg ble seniorløper, har jeg hovedsakelig vært min egen trener	5	4	3	2	1	0
22.	Jeg vokste opp i et område med gode snøforhold for skiløping. (minst 4 måneder i året, normalt)	5	4	3	2	1	0

5. Ja, jeg er helt enig
 4. Ja, jeg er enig
 3. Jeg er verken enig eller uenig
 2. Nei, jeg er uenig
 1. Nei, jeg er helt uenig
 0. Ikke relevant for meg

23.	Langrennsløypene der jeg vokste opp, var regelmessig av høy kvalitet for barn og mosjonister.	5	4	3	2	1	0
24.	Langrennsløypene der jeg bor nå, er regelmessig av høy kvalitet og omfang for junior- og seniorløpere på høyt nivå. .	5	4	3	2	1	0
25.	Min barndoms skiklubb skapte et godt oppvekstmiljø.	5	4	3	2	1	0
26.	Skiklubben i mitt hjemlige oppvekstmiljø fulgte meg godt opp etter at jeg ble seniorløper.	5	4	3	2	1	0
27.	Skikretsens organisering og virksomhet har betydd mye for min skikarriere. .	5	4	3	2	1	0
28.	Norges Skiforbunds sentrale organisering og virksomhet har betydd mye for min skikarriere.	5	4	3	2	1	0
29.	Økonomiske kostnader har vært en begrensende faktor i min utvikling som skiløper.	5	4	3	2	1	0
30.	Mangelen på gode ski har vært en begrensende faktor for min skikarriere. .	5	4	3	2	1	0
31.	Manglende støtte til nødvendig skiservice har vært en begrensende faktor for min skikarriere.	5	4	3	2	1	0
32.	Jeg kan selv velge ut skipar med det rette spenn for forskjellige føreforhold.	5	4	3	2	1	0
33.	Jeg kan selv velge ut den rette steinslipte sålestrukturen til det rette skiparet. .	5	4	3	2	1	0

5. Ja, jeg er helt enig
 4. Ja, jeg er enig
 3. Jeg er verken enig eller uenig
 2. Nei, jeg er uenig
 1. Nei, jeg er helt uenig
 0. Ikke relevant for meg

34.	Jeg kan selv grunnpreparere og mette skiene mine.	5	4	3	2	1	0
35.	Jeg kan selv velge den rette glidevoksen for de aktuelle føreforhold. .	.5	4	3	2	1	0
36.	Jeg kan selv velge den rette festevoksen for det aktuelle føret. . .	5	4	3	2	1	0
37.	Jeg kan selv velge riktig manuell struktur når føret gjør det aktuelt. .	.5	4	3	2	1	0
38.	Jeg kan selv teste og velge ut riktig skipar for den aktuelle konkurransen. .	5	4	3	2	1	0
39.	Mellom løpere på tilnærmet samme nivå avgjør skiene konkurranseresultatet. .	5	4	3	2	1	0
40.	Landslagsløpere har generelt tilgang på bedre ski enn andre skiløpere. .	5	4	3	2	1	0
41.	Langrenn er en livsstil for meg.	5	4	3	2	1	0
42.	Mine egne handlinger vil avgjøre om jeg vil oppnå mine skimål.	5	4	3	2	1	0
43.	Andre mennesker har i hovedsak kontroll over om jeg oppnår mine skimål.	5	4	3	2	1	0
44.	Hvis det er meningen, vil jeg nå mine skimål.	5	4	3	2	1	0
45.	Sykdom har begrenset mulighetene for oppnåelsen av mine skimål.	5	4	3	2	1	0
46.	Skade(r) har begrenset mulighetene for oppnåelsen av mine skimål.	5	4	3	2	1	0

5. Ja, jeg er helt enig
 4. Ja, jeg er enig
 3. Jeg er verken enig eller uenig
 2. Nei, jeg er uenig
 1. Nei, jeg er helt uenig
 0. Ikke relevant for meg

47. Overtrening har begrenset mulighetene for oppnåelsen av mine skimål . . . 5 4 3 2 1 0
48. Mitt talent er avgjørende for oppnåelsen av mine skimål. . . . 5 4 3 2 1 0
49. Treningskvalitet- og omfang er avgjørende for oppnåelsen av mine skimål. 5 4 3 2 1 0

Eventuell kommentar til ett eller flere av spørsmålene ovenfor:

50. Under er det listet opp noen skiaktiviteter. Hvilke skiaktiviteter mener du selv at du mestret godt i alderen 4- 12 år. (Kryss av)

- Skikjøring i preparerte utforbakker/ slalombakker
- Skikjøring i løssnø
- Skihopping i småbakker
- Langrennsløping i løyper

51. Hvilke andre idretter (f.eks. friidrett, turn, svømming, fotball, volleyball, basketball, etc.) enn de skirelaterte mestret du godt i aldren 4-12 år? Skriv ned de andre idrettene i prioritert rekkefølge på linjen nedenfor.

52. Skriv ned dine konkurranseidretter i rangert rekkefølge etter de resultater du verdsetter høyest, og kryss av under de geografiske nivå for dine beste resultater for aldersperioden 10 – 15 år.

Idrett	Lokalt	Regionalt	Nasjonalt	Internasjonalt
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

53. Skriv ned dine konkurransetidretter i rangert rekkefølge etter de resultater du verdsetter høyst, og kryss av under de geografiske nivå for dine beste resultater i aldersperioden 15 – 19 år.

Idrett	Lokalt	Regionalt	Nasjonalt	Internasjonalt
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

54. Hva er dine sluttresultater fra Norges Cupen i langrenn for alle de fire juniorsesongene?

16 år: ___ plass 17 år: ___ pl. 18 år: ___ pl. 19 år: ___ pl.

55. Hvor gammel var du da du startet med regelmessig langrennstrening?

_____ (år gammel)

56. Hvor langt hjemmefra lå skiløypene du brukte etter at du startet med regelmessig langrennstrening? (Kryss av)

- Under 1 km
- 1-5 km
- 6-10 km
- 11-20 km
- Over 20 km
- Sterkt varierende

57. Hvor gammel var du da du startet å konkurrere i langrenn?

_____ (år gammel)

58. Hvor gammel var du da du startet å konkurrere i en eller flere andre idrett(er) enn langrenn?

_____ (år gammel)

_____ Jeg har aldri konkurrert i en annen idrett (Kryss av)

59. Hvor gammel var du da du bare konkurrerte i langrenn?

_____ (år gammel)

_____ Jeg konkurrerer fremdeles i andre idretter (Kryss av)

60. Hvilke(n) andre idrett(er) enn langrenn konkurrerer du fremdeles i?
(Skriv ned i prioritert rekkefølge)

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

61. Hvilke andre idretter eller aktivitetsområder enn langrenn bruker du som vesentlig supplement i treningen? (Skriv ned på linja under)

RANGERING

62. Hvor mange FIS-poeng har du i 2003-2004?

_____ (FIS poeng)

_____ Jeg vet ikke (Kryss av)

63. Er du eller har du vært medlem av ett av landslagene i langrenn som senior?

- Ja, jeg er medlem
- Ja, jeg har vært medlem
- Nei, aldri

64. Har du noen gang oppnådd sesong rangering i Norges Cup for senior?

- Ja
- Nei (Hvis du svarer nei, gå til spørsmål 65)

Hvis ja, hva er den beste sammenlagte sesong plassering du noen gang har oppnådd i Norges Cup, og når var det?

_____ plass år: _____

65. Har du noen gang oppnådd sesong rangering i World Cup?

- Ja
- Nei (Hvis du svarer nei, gå til spørsmål 66)

Hvis ja, hva er den beste sammenlagte sesong plassering du noen gang har oppnådd i World Cup, og når var det?

_____ plass år: _____

66. Hvilke 5 enkeltresultater fra hele din voksne konkurransekariere bedømmer du som de beste?

Konkurransens navn, sted og år	Plasseringsnummer
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____
4. _____	4. _____
5. _____	5. _____

Eventuell kommentar til din verdsetting av ett eller flere av resultatene ovenfor:

TRENING OG HELSE

67. Hvor høy er du?
_____ (cm)

68. Hva veier du i gjennomsnitt?
_____ (kg)

69. Hvor mange timer har du trent i gjennomsnitt pr. år (alle typer trening) i følgende aldersperioder:

12 – 15 år: _____ (timer/ år)

16 – 19 år: _____ (timer/ år)

Etter 20 år: _____ (timer/ år)

70. Utgjør periodisk sommertrening på snø (isbre) en viktig del av ditt treningsarbeid?

Ja Nei

71. Har du bodd og trent mer enn 1500 meter over havet ett år eller mer?

Ja Nei

72. Har du bodd og trent mer enn 1500 meter over havet i minst 30 dager knyttet til en konkurransesesong?

Ja Nei

Hvis ja, oppnådde du noen prestasjons forbedring av dette?

Ja Nei Vet ikke

73. Har du bodd i ”høyde hus/rom” i minst 30 dager knyttet til en konkurransesesong?

Ja Nei

Hvis ja, oppnådde du noen prestasjons forbedring av dette?

Ja Nei Vet ikke

74. Dersom du har målt ditt hemoglobin-nivå (Hb) og/eller hematokritt-nivå (Hct) etter høydeopphold, hva er det høyeste du har målt?

_____ (g/dl Hb) _____ (% Hct) Ikke målt/ vet ikke

75. Dersom du har målt ditt hemoglobin-niva (Hb) og/eller hematokritt-nivå (Hct) uavhengig av høydeopphold eller umiddelbart før, hva er det høyeste du har målt?

_____ (g/dl Hb) _____ (% Hct) Ikke målt/ vet ikke

76. Har du utviklet astma i løpet av din skikarriere?

Ja Nei

Hvis ja, bruker du medisin for å redusere dine astma relaterte problemer?

Ja Nei

77. Har du drevet med lav intensitets trening i kulde (lavere enn -15°C), uten å beskytte munn og nese, i perioder på minst tre uker årlig i minst tre år?

Ja Nei Vet ikke

78. Har du drevet med høy intensitets trening i kulde (lavere enn -15°C), uten å beskytte munn og nese, i perioder på minst tre uker årlig i minst tre år?

Ja Nei Vet ikke

79. Har du deltatt i konkurranse på ski minst en gang uten å ha vært fullt restituert etter sykdom (bakterie-/virusinfeksjon eller influensa), med langvarig prestasjonsfall som konsekvens?

- Ja Nei Vet ikke

80. Har minst en skisesong blitt alvorlig skadelidende på grunn av sykdom som skyldes bakterie-/virus infeksjon eller influensa?

- Ja Nei Vet ikke

81. Har minst en skisesong blitt alvorlig skadelidende på grunn av en fysisk skade?

- Ja Nei

Hvis ja, var det en akutt skade eller en kronisk skade?

- Kronisk skade Akutt skade

Under hvilke(n) av følgende treningsformer oppsto skaden?

- Ski Rulleski Barmarkstrening Annet

82. Har minst en skisesong blitt alvorlig skadelidende på grunn av overtrening?

- Ja Nei Vet ikke

DEMOGRAFISKE FORHOLD

83. Hvor gammel var du på din siste fødselsdag?

_____ (år gammel)

84. Hvilken stedstype knytter du mesteparten av din oppvekst til? (Kryss av)

- Spredtbygd strøk
 Mindre tettsted
 Liten by
 Mellomstor by
 Storby

85. Hva er det høyeste nivå eller grad av utdanning du har avsluttet? (Kryss av)

- Grunnskole
- Videregående skole
- Universitet/høgskole, 1 – 4 år
- Universitet/høgskole, 5 år eller mer
- Universitet/høgskole, hovedfag eller mastergrad
- Universitet/høgskole, doktorgrad

86. Hva er ditt kjønn? (Kryss av)

- Mann
- Kvinne

87. Hvor mange mennesker bor i din husholdning, inklusiv deg selv?

_____ (antall mennesker)

88. Hvilke av følgende alternativer beskriver din arbeidssituasjon akkurat nå? (Kryss av)

- Arbeider full tid
- Har arbeid, men i permisjon
- I arbeid, deltid
- Ikke arbeid, og søker ikke etter det
- Ikke arbeid, men søker etter det
- Hjemmeværende

89. Hvor mange barn har du?

_____ antall barn (hvis "0" gå videre til spørsmål 91)

90. Hva er alderen til alle dine barn?

_____ år første barn
_____ år andre barn
_____ år tredje barn
_____ år fjerde barn

91. Hvilke av følgende alternativer beskriver best dine totale husholdnings- inntekter fra alle kilder i 2003 før skatter og andre fradrag er trukket fra? (Kryss av)

- Mindre enn 70.000 kr
- 70.000 – 139.999 kr
- 140.000 – 209.999 kr
- 210.000 – 279.999 kr
- 280.000 – 349.999 kr
- 350.000 – 524.999 kr

- 525.000 – 699.999 kr
- 700.000 kr eller mer

92. Hvilken av følgende kategorier beskriver best den sosioøkonomiske status til familien der du vokste opp, i aldersperioden 5 – 18 år? (Kryss av)

- Øverste nivå
- Øvre middel nivå
- Middel nivå
- Lavere middel nivå
- Lavere nivå

93. Hvem hadde hovedansvaret for deg i barndommen? (Kryss av)

- Begge foreldre
- Mor
- Far
- Besteforeldre (en eller flere)
- Andre

TAKK FOR INNSATSEN!

